

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації
Комунальний навчальний заклад
Київської обласної ради
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

11(217)/2018

ЛИСТОПАД

*Рекомендовано
Вченою радою Комунального навчального закладу
Київської обласної ради «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»
(протокол № 7 від 23.11.2018 року)*

Інформаційно-методичний збірник : спеціалізоване педагогічне видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». – 2018. – № 11 (217). – 76 с.

Передплатний індекс – 02136

Реєстраційне свідоцтво КІ № 424 від 20.12.1999 р.

Матеріали збірника структуровано за трьома розділами: «Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти», «Освіта дітей з особливими освітніми потребами», «Науково-методичне забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби».

У розділі I «Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти» уміщено матеріали, представлені в рубриках: «Розвиток національної системи освіти», «Опорні заклади загальної середньої освіти», «Надання платних освітніх послуг», «Педагогіка партнерства», «Експертиза електронних версій підручників», «Нова українська школа: підготовка керівників закладів освіти».

Рубрика «Опорні заклади загальної середньої освіти» презентує методичні рекомендації щодо організації роботи керівників новостворених опорних ЗЗСО. Також уміщено перелік нормативних документів для керівників ЗЗСО, у якому приєднано гіперпосилання до назви кожного документа, що дозволить відразу працювати з електронними ресурсами.

У розділі II ««Освіта дітей з особливими освітніми потребами» уміщено публікацію про формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.

У розділі III «Науково-методичне забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби» представлено публікацію про використання нормативних документів і методичних рекомендацій, інструментарію, електронних ресурсів щодо домашнього насильства.

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації, 2018
© Комунальний навчальний заклад
Київської обласної ради
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів», 2018

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК 11(217), 2018

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ.....	8
1.1. Розвиток національної системи освіти.....	8
1.1.1. Про використання у практичній роботі рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти «Про підсумки розвитку національної системи освіти у 2017/2018 навчальному році та першочергові завдання на новий 2018/2019 навчальний рік»	8
1.1.2. Про використання матеріалів «Інформаційно-аналітичної довідки про звернення до органів виконавчої влади, що надійшли на урядову «гарячу лінію» через Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України та веб-сайт Урядового контактного центру у вересні 2018 року»	10
1.1.2.1. Мовна політика, культура, туризм.....	11
1.1.2.2. Освіта, наука та інтелектуальна власність.....	13
1.1.2.3. Педагогічна етика.....	15
1.1.2.4. Освіта дорослих.....	16
1.1.2.5. «Нова українська школа»	19
1.1.2.6. Порушення громадського порядку.....	21
1.2. Опорні заклади загальної середньої освіти.....	22
1.2.1. <i>Сушко С.О., Юрченко І.В.</i> Методичні рекомендації щодо організації роботи керівників новостворених опорних закладів загальної середньої освіти.....	22
1.3. Надання платних освітніх послуг.....	36
1.3.1. <i>Галашевська С.В.</i> Діяльність керівника з організації надання платних освітніх послуг у системі виховної роботи закладу загальної середньої освіти.....	36
1.4. Педагогіка партнерства.....	46
1.4.1. <i>Шевченко А.М.</i> Трикутник партнерства: педагогічні працівники, учні, батьки	46
1.5. Експертиза електронних версій підручників.....	52
1.5.1. Про реєстрацію експертів для здійснення експертизи електронних версій підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти.....	52

ЗМІСТ

1.6.	Нова українська школа: підготовка керівників закладів освіти.....	54
1.6.1.	<i>Матушевська О.В.</i> Навчання директорів закладів загальної середньої освіти на курсах підвищення кваліфікації з проблеми «Нова українська школа: управлінська діяльність керівника закладів загальної середньої освіти»	54
РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....		61
2.1.	<i>Луценко Т.М.</i> Формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.....	62
РОЗДІЛ III. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ		67
3.1.	<i>Шелест Л.В.</i> Про використання нормативних документів і методичних рекомендацій, інструментарію, електронних ресурсів щодо домашнього насильства	67

Шановні читачі інформаційно-методичного збірника!

Пропонуємо вашій увазі двісті сімнадцятий випуск збірника, над яким працювали редакційна колегія та авторський колектив. Матеріали цього випуску збірника (№ 11/217, 2018) структуровано за трьома розділами: **«Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти»**, **«Освіта дітей з особливими освітніми потребами»**, **«Науково-методичне забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби»**.

У розділі I **«Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти»** уміщено матеріали, представлені в рубриках:

«Розвиток національної системи освіти»,

«Опорні заклади загальної середньої освіти»,

«Надання платних освітніх послуг»,

«Педагогіка партнерства»,

«Експертиза електронних версій підручників»,

«Нова українська школа: підготовка керівників закладів освіти».

У рубриці **«Розвиток національної системи освіти»** представлено матеріали:

про використання у практичній роботі рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти **«Про підсумки розвитку національної системи освіти у 2017/2018 навчальному році та першочергові завдання на новий 2018/2019 навчальний рік»**;

про використання матеріалів **«Інформаційно-аналітичної довідки про звернення до органів виконавчої влади, що надійшли на урядову «гарячу лінію» через Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України та веб-сайт Урядового контактного центру у вересні 2018 року»** за напрямками: мовна політика, культура, туризм; освіта, наука та інтелектуальна власність; педагогічна етика; освіта дорослих; **«Нова українська школа»**; порушення громадського порядку.

Рубрика **«Опорні заклади загальної середньої освіти»** презентує методичні рекомендації щодо організації роботи керівників новостворених опорних закладів загальної середньої освіти. Підготовлені матеріали адресовано таким керівникам ЗЗСО. Уміщено перелік нормативних документів для керівників ЗЗСО з гіперпосилання до кожного документа, що дозволить відразу працювати з електронними ресурсами.

У рубриці **«Надання платних освітніх послуг»** висвітлено питання діяльності керівника з організації надання платних освітніх послуг у системі виховної роботи закладу загальної середньої освіти, подано

приклад положення, перелік нормативних документів з теми публікації.

Рубрика **«Педагогіка партнерства»** представлена публікацією Шевченко А.М. «Трикутник партнерства: педагогічні працівники, учні, батьки», у якій висвітлено сутність понять «партнерство», «педагогіка партнерства», визначено завдання партнерства, розкрито ідеї, на яких ґрунтується педагогіка партнерства (навчання без примусу, ідея важкої мети, ідея опори, вільного вибору, ідея випередження, ідея великих блоків, ідея відповідної форми, інтелектуальне поле класу, самоаналіз); описано технологію створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї, визначено й охарактеризовано етапи технологічного процесу створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї.

У рубриці **«Експертиза електронних версій підручників»** розміщено матеріали про реєстрацію експертів для здійснення експертизи електронних версій підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти.

Рубрика **«Нова українська школа: підготовка керівників закладів освіти»** знайомить читачів з публікацією про навчання директорів ЗЗСО на курсах підвищення кваліфікації з проблеми «Нова українська школа: управлінська діяльність керівника закладів загальної середньої освіти».

У розділі II **«Освіта дітей з особливими освітніми потребами»** розміщено публікацію про формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.

У розділі III **«Науково-методичне забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби»** представлено публікацію про використання нормативних документів і методичних рекомендацій, інструментарію, електронних ресурсів щодо домашнього насильства.

Експертизу матеріалів, представлених у розділах збірника, здійснювала **Бендерець Н.М.**, в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук.

Над випуском інформаційно-методичного збірника працювали: **авторський колектив – науково-педагогічні і педагогічні працівники КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»:**

Бендерець Н.М., в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук (**передмова**);

~ ПЕРЕДМОВА ~

Галашевська С. В., методист відділу координації методичної роботи та неперервної педагогічної освіти (1.3.1.);

Захарченко Н.В., завідувач відділу моніторингу якості освіти (1.1.1.; 1.1.2.);

Коптіла Ю.М., методист відділу моніторингу якості освіти (1.5.1.);

Луценко Т.М., завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (2.1.);

Матушевська О.В., методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти (передмова; 1.6.1.);

Сушко С.О., завідувач відділу управління закладами освіти (1.2.1.);

Шевченко А. М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти (1.4.1.);

Шелест Л.В., методист відділу практичної психології і соціальної роботи (3.1.);

Юрченко І.В., методист відділу управління закладами освіти (1.2.1.);

відповідальний редактор, літературний редактор: **Матушевська О.В.**;
комп'ютерне макетування, додрукарська підготовка:

Ткач О.Ю., начальник редакційно-видавничого підрозділу;

Касянчук О.В., редактор редакційно-видавничого підрозділу.

Бендерець Н.М., в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук;

Матушевська О.В., методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

1.1. Розвиток національної системи освіти

1.1.1. Про використання у практичній роботі рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти «Про підсумки розвитку національної системи освіти у 2017/2018 навчальному році та першочергові завдання на новий 2018/2019 навчальний рік»

5 вересня 2018 року прийнято рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти «Про підсумки розвитку національної системи освіти у 2017/2018 навчальному році та першочергові завдання на новий 2018/2019 навчальний рік» (протокол №92 від 05.09.2018).

Розміщуємо **пропозиції щодо напрямів використання** вищезазначеного рішення Комітету Верховної Ради України у практичній роботі:

підготовка педагогічних працівників закладів освіти до реалізації завдань Концепції розвитку педагогічної освіти ([наказ МОН України від 16.07.2018 № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти»](#));

проведення тренінгів для вчителів початкових класів, які будуть працювати в перших класах у 2019/2020 навчальному році (розроблено графік навчання відповідно до наказу МОН України від 15.01.2018 № 36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти»);

розроблення та апробація навчально-методичного забезпечення для учнів 2-го класу з метою напрацювання освітніх матеріалів вчителями експериментальних закладів та групою творчо працюючих учителів (протягом н.р., за окремим планом МОН України);

реалізація наставницької програми для учителів початкових класів, учасників Всеукраїнського та регіонального експериментів.

проведення заходів для педагогічних працівників опорних закладів освіти області, а саме: навчальних тренінгів, семінарів-практикумів, воркшопів, квестів, майстер-класів з актуальних питань модернізації змісту освіти й інноваційних технологій навчання (протягом навчального року);

залучення педагогічних працівників й керівників закладів освіти об'єднаних територіальних громад до участі в обласних науково-мето-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

дичних заходах, засіданнях творчих професійних об'єднань, що функціонують на базі *опорних закладів освіти та шкіль передового педагогічного досвіду*;

здійснення інститутом науково-методичного супроводу освітнього процесу в громадах у частині підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників (курси, міжкурсові тематичні заходи тощо);

науково-методичний супровід працівниками Центру підтримки інклюзивної освіти інституту діяльності регіональних інклюзивно-ресурсних центрів (протягом навчального року);

спрямування певної кількості академічних годин підвищення кваліфікації педагогічних працівників на організацію ефективної системи соціально-педагогічної профілактики насильства, протидії булінгу і торгівлі людьми.

активізація роботи з обдарованими дітьми області шляхом:

– підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників, які працюють з обдарованими дітьми;

– проведення постійно діючих семінарів для вчителів фізики і математики, які працюють з обдарованими дітьми;

– науково-методичний супровід діяльності регіональних осередків роботи з обдарованими дітьми;

– аналіз, систематизація та узагальнення результатів участі в інтелектуальних змаганнях, розміщення відповідної інформації на освітньому порталі інституту;

– вивчення передового досвіду вчителів з високою результативністю роботи з обдарованими учнями;

– організаційний та науково-методичний супровід проведення Всеукраїнських учнівських Олімпіад, творчих та інтелектуальних конкурсів;

– проведення відбірково-тренувальних зборів для формування команд учнів Київської області з метою участі у IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад;

навчання працівників психологічної служби технікам належного психологічного і соціального супроводу дітей, постраждалих внаслідок військових дій, а також їх батьків;

навчання працівників психологічної служби з питань своєчасного виявлення дітей, які потребують цільового психологічного супроводу (в т.ч. діти, які пережили (переживають) втрату батьків або близьких родичів внаслідок військових дій, із числа внутрішньо-переміщених осіб, із сі-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

мей АТО та ін.); надання екстреної, короткострокової та пролонгованої допомоги;

впровадження на курсах підвищення фахової кваліфікації працівників психологічної служби спецкурси, профілактичні програми, спрямовані на виховання стресостійкості особистості, зниження навантаження деструктивного впливу травмуючої ситуації, формування вмінь переживати втрату, критичного мислення у дітей та дорослих тощо;

активізація на базі освітніх закладів усіх типів і форм власності роботи пунктів надання індивідуальної та групової соціально-педагогічної і психологічної допомоги усім учасникам подій, постраждалим та переселенцям з питань профілактики наслідків стресів і дистресів, гострих емоційних станів, переживання горя і втрат, деструктивної та суїцидальної поведінки;

координація співпраці керівників освітніх закладів, керівників психологічної служби районів/міст з установами та організаціями, які є суб'єктами освітньо-профілактичної діяльності та/або працюють у сфері практичної психології, соціальної педагогіки та соціальної роботи щодо надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу тих освітніх закладів, у яких відсутні посади практичних психологів та соціальних педагогів;

проведення індивідуальної та групової просвітницької, профілактичної роботи як з дітьми, так із батьками та педагогічними працівниками;

підготовка педагогічних працівників закладів освіти до реалізації завдань Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та до урізноманітнення форм національно-патріотичного виховання дітей та молоді; популяризація досвіду впровадження громадсько активними школами партнерських програм.

1.1.2. Про використання матеріалів «Інформаційно-аналітичної довідки про звернення до органів виконавчої влади, що надійшли на урядову «гарячу лінію» через Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України та веб-сайт Урядового контакт-ного центру у вересні 2018 року»

Розміщуємо **проблематику звернень і заходи**, спрямовані на вирішення питань, сформульованих авторами звернень (у сфері після-дипломної педагогічної освіти)

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

1.1.2.1. Мовна політика, культура, туризм

У вересні 2018 року на урядову «гарячу лінію» органам виконавчої влади надіслано 107 звернень з питань мовної політики, культури і туризму.

Питання мовної політики є надзвичайно важливими і виступають залежно від політичних цілей і як джерело культурного розмаїття та збагачення суспільства, і як чинник загрозового культурного домінування.

З метою забезпечення вільного розвитку усіх національних мов на теренах Київщини, створення необхідних умов для зміцнення державного статусу української мови у сфері післядипломної педагогічної освіти організовано проведення таких **заходів**:

- **популяризація української мови** серед педагогічних працівників області у період проходження в інституті курсів підвищення фахової кваліфікації;

- **проведення** занять для різних категорій слухачів з тем: «**Національна мовна політика в Україні**», «**Українська мова як чинник національної ідентичності**», «**Культура спілкування педагогічного працівника як системоутворювальний чинник професійної компетентності**», «**Основи сучасного ділового мовлення**», «**Місце та роль України в сучасному світі**» та ін.;

- **реалізація Всеукраїнського науково-педагогічного проекту «Філологічний Олімп»**;

- **інформування та організація** вчителів, учнів, батьків, громадських активістів освітнього сектору до участі у 6-ти тижневому **онлайн навчанні** за методикою дизайн мислення «**Мова і школа: як викладати ефективно**» (за сприяння громадянської організації «Центр інформаційної просвіти «Про.Світ» та за підтримки відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні);

- **проведення у 2019 році Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика**;

- **організація проведення XVIII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості**, присвяченого Шевченківським дням;

- **організація в інституті книжкових та тематичних виставок до ювілеїв і пам'ятних дат**;

- **участь** бажаючих учасників освітнього процесу в XVIII-му Всеукраїнському радіодиктанті національної єдності. Щорічно в День

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

української писемності та мови, на Українському радіо відбувається акція, що об'єднує всіх небайдужих навколо українського слова;

- *впровадження проекту «Літні мовні табори»;*
- *організація тестування для старшокласників Київської області до участі у «Програмі обміну майбутніх лідерів» (FLEX);*
- *навчання вчителів іноземних мов, які у 2019/2020 навчальному році будуть працювати в перших класах «Нової української школи»;*
- *проведення курсів підвищення фахової кваліфікації з проблеми;*
- *участь у міжнародних проектах: «Викладання англійської мови як іноземної» (TEFL), «Програми післядипломної підготовки вчителів англійської мови», «Викладання німецької мови як іноземної», «Післядипломна освіта вчителів французької мови»;*
- *організація та проведення конкурсів знавців іноземних мов;*
- *організаційно-методичний супровід науково-педагогічними і педагогічними працівниками інституту процесу підготовки та проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів.*

Актуальною у сфері післядипломної освіти є підготовка педагогічних працівників закладів освіти у курсовий та міжкурсний періоди до реалізації завдань Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, урізноманітнення форм національно-патріотичного виховання, а також ціннісного ставлення до української культури та мистецтва шляхом:

- *проведення в інституті курсів підвищення фахової кваліфікації з проблеми «Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами позашкільної освіти»;*
- *проведення курсів підвищення фахової кваліфікації учителів предмета «Захист Вітчизни»;*
- *проведення курсів підвищення фахової кваліфікації керівників гуртків художньо-естетичного напрямку (образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва);*
- *організації педагогічної практики для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку (образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва на базі Центру позашкільної освіти та професійного самовизначення «Соняшник» Білоцерківської міської ради – лабораторії неформальної освіти, мистецтв і ремесел інституту.*
- *надання у листопаді ц.р. адресної допомоги вчителям мистець-*

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ких дисциплін м. Березані з теми: «Особливості викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво»;

– *організація* підготовки учнів 8-11 класів закладів загальної середньої освіти до участі у **XII Міжнародному конкурсі з українознавства**;

– *участь* працівників інституту, старшокласників закладів освіти області у новому етапі **освітнього проекту «Відкривай Україну»** (за сприяння Благодійного фонду «З країни в Україну»;

– *участь* науковців інституту, істориків, краєзнавців, археологів, любителів історії Київщини різних професій у **44-х краєзнавчих читаннях ім. Петра Лебединцева**;

– *інформаційне наповнення* на освітньому порталі Інституту сторінок **«Національно-патріотичне виховання молоді»**;

– *систематичне наповнення* електронних освітніх ресурсів **«Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»)**» (режим доступу: <http://vpo-ano.wixsite.com/dzura>) та **«Українська етніка: народознавство, етнологія, фольклористика»** (режим доступу: <http://vpo-ano.wixsite.com/etnik>);

– *представлення* в інституті на обласній постійно діючій педагогічній виставці «Освіта Київщини» **матеріалів** (програм, навчально-методичних збірників тощо) з питань **формування патріотизму** в дітей та учнівської молоді;

1.1.2.2. Освіта, наука та інтелектуальна власність

З початком нового навчального року помітно збільшилася кількість звернень освітньої тематики, всього їх – 1196, з них: **67 надіслано на розгляд Київській обласній державній адміністрації**.

У кожному другому зверненні **критикувалася робота** закладів загальної середньої освіти. Батьки учнів обурювалися **вимаганням сплати коштів** на потреби класу та школи, нарікали на **відсутність шкільних автобусів для підвезення учнів** з віддалених пунктів до опорних шкіл.

Незадовільною залишається ситуація з **виплатою коштів персоналу закладів освіти**. Крім того, з проведенням освітньої реформи та наданням більшої автономії, все частіше лунають нарікання на порядок нарахування заробітної плати з урахуванням особистого внеску, кваліфікаційного рівня та професійної майстерності працівника, у т. ч. щодо **неналежного та непрозорого нарахування премій та інших виплат і надбавок**. Однією з причин нарікань на невисоку зарплату освітян є **незрозумілий розподіл годин педагогічного навантаження**, що безпосе-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

редньо впливає на розмір зарплати.

Для покращення функціонування закладів загальної середньої освіти Київщини, організації їх роботи та підвищення професійної компетентності керівників в інституті **функціонує відділ управління закладами освіти**, який реалізує такі **напрями діяльності**:

- *забезпечення науково обґрунтованого керівництва закладами освіти;*

- *формування банку даних про заклади освіти області;*

- *вивчення та впровадження передового досвіду керівників закладів освіти;*

- *науково-методичне керівництво діяльністю професійних спільнот керівників закладів освіти шляхом проведенням **засідань Співки директорів закладів загальної середньої освіти** Київської області з питань формування реального та віртуального простору розвитку особистісних та професійних якостей і цінностей керівників ЗЗСО; розповсюдження власного педагогічного досвіду; спілкування та висловлення своїх думок з актуальних питань професійної діяльності; формування пропозицій щодо розвитку освіти; підвищення рівня професійної компетентності в управлінській діяльності, а також у освітній галузі в цілому; задоволення професійних запитів керівників закладів освіти;*

- *надання методичних та науково-методичних послуг, консультингових та експертно-аналітичних послуг, **адресної методичної допомоги** керівникам закладів освіти;*

- *внесення інноваційних ідей щодо поліпшення й удосконалення педагогічного процесу;*

- *проведення (спільно з відділом моніторингу якості освіти) упродовж року **SMOL-консультування** з актуальних питань організації освітнього процесу для керівників, учителів закладів освіти та батьків. У зв'язку з введенням у дію *авторської системи науково-методичного on-line (science and methodological on-line – SMOL) консультування* учасники освітнього процесу одержали можливість користуватися ресурсами віртуальних кабінетів (всього 20), розміщених на порталі Інституту (<http://https://kristti.com.ua>), або ж через портал звернутися із текстовим запитом в електронній формі щодо науково-методичного забезпечення освітньої діяльності;*

- *організація департаментом освіти і науки Київської обл.держадміністрації, центром підтримки інклюзивної освіти інституту **міжна-***

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

родного українсько-чеського практичного семінару «На шляху до інклюзії. Як працювати з іншістю у школі» для директорів інклюзивно-ресурсних центрів Київської області, у ході якої проведено конструктивну дискусію з питань створення інклюзивного середовища у закладах освіти, підготовки вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та організації роботи з батьками;

– *організація* системного навчання керівних кадрів закладів освіти *шляхом проведення* відповідно до планів роботи інституту та відділу:

інструктивно-методичних нарад для директорів закладів загальної середньої освіти;

науково-практичних семінарів для директорів опорних закладів освіти;

курсів підвищення фахової кваліфікації та курсів з проблем, навчальних занять, що стосуються підвищення рівня професійної компетентності в управлінській діяльності.

Також систематично проходить *підготовка випусків* спеціалізованого педагогічного видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та інституту «**Інформаційно-методичний збірник**» (станом на 08.11.18 підготовлено 216 випусків). У інформаційній системі інституту розміщено повну електронну версію випусків збірника. Уміщені в збірнику матеріали рекомендовані для ознайомлення та використання у практичній діяльності, сприяють професійному розвитку керівників і педагогічних працівників закладів освіти Київщини.

1.1.2.3. Педагогічна етика

На урядову «гарячу лінію» надійшло 14 звернень з питань педагогічної етики. Професія педагога вирізняється найвищим рівнем єдності професійного та морального начал. Учитель сам повинен бути взірцем вихованості, оскільки головним засобом виховання виступає особистість педагога, яку не можуть замінити найновітніші технічні засоби освітнього процесу.

Повага до педагога створює найдорожчий його моральний і професійний капітал – авторитет, який необхідно всіма можливими способами оберігати й примножувати. Тому педагоги Київщини в ході курсового навчання в інституті мають змогу оновити свої знання про сукупність норм і правил, що регулюють поведінку вчителя на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням особливостей професійної діяльності й конкретної ситуації. Для цього в освітніх програмах заплановано *про-*

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ведення занять з тем: «Професійна етика вчителя», «Діловий імідж керівника навчального закладу», «Особистісно-професійний імідж сучасного педагога», «Основи академічної доброчесності», «Технологія управління конфліктами та конфліктними ситуаціями як передумова створення сучасного освітнього середовища», «Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової української школи», «Упровадження принципів демократії у діяльність закладу освіти», «Трикутник партнерства: вчителі, батьки, діти».

Наразі працівники інституту *координують* реалізацію в області програми **«Культура добросусідства»** для закладів дошкільної і загальної середньої освіти, здійснили *розроблення навчально-методичного забезпечення* реалізації програми.

З метою формування демократичних цінностей в освітян Київщини організовано проведення *методичних заходів* у межах реалізації швейцарсько-українського освітнього проекту **«Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU»**, у ході яких *розглядаються* проблеми формування, розвитку та реалізації громадянських компетентностей, аналізуються особливості демократичного стилю управління, демократичного уроку, визначаються ключові сфери та принципи: *«Освіта для демократичного громадянства»* та *«Освіта з прав людини»* у роботі вчителя та директора школи та моделюються фрагменти навчальних занять. Також проводиться ознайомлення з освітнім інформаційним ресурсом – **сайтом «Живемо в демократії»**, на якому вчителям запропоновані матеріали для навчання учнів правам і свободам на прикладі кращих європейських практик.

Директори, практичні психологи та педагоги закладів освіти Київщини, навчені у 2016 році в межах українсько-американського проекту **«Розвиток толерантності у закладах освіти Київської області»**, продовжують *використовувати* у своїй педагогічній діяльності знання, вміння, матеріали щодо реалізації положень концепції толерантності до людей, у т.ч. з особливими потребами, вимушених переселенців та осіб з різних етнічних груп.

1.1.2.4. Освіта дорослих

Батьки обурювалися неналежною кваліфікацією вчителів.

Наразі діяльність інституту спрямована на **модернізацію післядипломної педагогічної освіти** відповідно до Закону України «Про освіту», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

«Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та Концепції розвитку педагогічної освіти шляхом:

- *удосконалення* структури та урізноманітнення **форм, змісту освітніх програм курсів** фахового підвищення кваліфікації, *упровадження* системи сертифікаційних навчально-методичних заходів з підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників;

- *проведення заходів* для педагогічних працівників *опорних закладів освіти* області, а саме: **навчальних тренінгів, семінарів-практикумів, воркшопів, квестів, майстер-класів з актуальних питань модернізації змісту освіти й інноваційних технологій навчання** (*протягом навчального року*);

- *залучення* педагогічних працівників і керівників закладів освіти об'єднаних територіальних громад **до участі в обласних науково-методичних заходах, засіданнях творчих професійних об'єднань**, які функціонують на базі *опорних закладів освіти та шкіл передового педагогічного досвіду*;

- *здійснення* інститутом **науково-методичного супроводження освітнього процесу в громадах** у частині підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників (курси, міжкурсові та тематичні заходи тощо);

- *оновлення* системи надання освітніх послуг у міжкурсовий період, інформаційне та методичне забезпечення процесів реформування освіти в Україні та регіоні щодо переходу системи загальної середньої освіти до 12-річного терміну навчання;

- *впровадження* компетентнісного, особистісно-орієнтованого підходів у післядипломній освіті, забезпечення формування у педагогів загальних (універсальних, ключових тощо) компетентностей, сприяння набуттю ними вмінь з формування компетентностей в учнів, опанування педагогічних технологій, у тому числі з використанням елементів інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій, посилення практичної складової післядипломної освіти, максимальне **наближення психолого-педагогічної та методичної підготовки до умов практичної фахової діяльності**, реалізація принципу дитиноцентризму та педагогіки партнерства, що ґрунтуються на співпраці учня, вчителя, батьків і громадськості з урахуванням принципів інклюзивної освіти;

- *підготовки* педагогічних працівників, асистентів вчителів (вихователів) та керівників закладів освіти **до роботи з дітьми з особливими**

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання та надання адресної допомоги і корекційно-розвиткових послуг у закладах освіти;

– науково-методичного супроводження діяльності регіональних інклюзивно-ресурсних центрів;

– спрямування підвищення кваліфікації педагогічних працівників на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, запобігання та протидії домашньому насильству, булінгу;

– розвитку дистанційної освіти в регіоні, надання дистанційних освітніх послуг за запитами територіальних громад, окремих осіб;

– розроблення методичного забезпечення для 2-го класу Нової української школи відповідно до Державного стандарту початкової освіти;

– долучення досвідчених педагогічних працівників із систем дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти, спеціалізованої освіти відповідних рівнів до викладання окремих курсів чи проведення занять для педагогів;

– активізації підготовки педагогів до роботи з обдарованими та талановитими дітьми області;

– курсової підготовки працівників психологічної служби до здійснення належного психологічного і соціального супроводу дітей, їх батьків та педагогів;

– навчання педагогів Київщини з питань використання електронних освітніх ресурсів, розміщених на порталі інституту, а саме: сайту «Мій кращий урок», електронним науковим фаховим виданням «На родна освіта», інформаційною системою «Нормативно-правове і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу», віртуальними навчальними кабінетами, інституційного репозитарію, матеріалами віртуального «Музею історії освіти Київщини» тощо;

– впровадження проекту «Вільний слухач-1» для освітян, які навчаються на курсах підвищення кваліфікації і виявили бажання відвідувати лекційні аудиторні заняття поза програмою освітньої діяльності курсів, отримавши на це кредитний патент;

– прищеплення педагогам інноваційності як способу мислення та ключового інструмента лідерства в умовах державно-громадського партнерства, сприйняття глобалізації освітніх процесів та конкурентності як обов'язкових умов розвитку системи педагогічної освіти;

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

– залучення педагогів області до реалізації міжнародних, всеукраїнських та обласних інноваційних програм і проектів у галузі освіти тощо;

– сприяння формуванню соціально зрілої особистості педагогічного працівника, прийняттю цінностей громадянського (відкритого демократичного) суспільства, поваги до держави та її правової системи, усвідомлення обов'язку захисту України, національної ідентичності та толерування полікультурності, готовності до трансляції цих якостей учням.

1.1.2.5. «Нова українська школа»

Батьки обурювалися незабезпеченням дітей підручниками, відсутністю необхідних освітніх матеріалів для першокласників, які почали навчатися за реформою «Нова українська школа».

Заходи інституту, спрямовані на рішення цієї проблеми:

– створення і розміщення в інформаційній системі інституту «Нормативно-правове і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу» інформаційно-аналітичного збірника **«Методичний поради́ник: організа́ція та зміст освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році»** (кількість користувачів – понад 900 тисяч, кількість переглядів – понад 2 млн 840 тисяч), у якому з **21.08.2018 представлено електронні версії підручників 2018 року видання для 1-х, 5-х та 10-х класів;**

– розроблення працівниками відділу початкової освіти інституту **методичного забезпечення для 2-го класу** Нової української школи відповідно до Державного стандарту початкової освіти;

– проведення **навчальних тренінгів** для вчителів початкових класів, іноземних мов, які будуть працювати в перших класах у 2019/2020 навчальному році (*розроблено графік навчання відповідно до наказу МОН України від 15.01.2018 № 36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти»*);

– реалізація **наставницької програми** для учителів початкових класів, учасників Всеукраїнського та регіонального експериментів з розроблення навчально-методичного забезпечення для початкової школи відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Посягання на життя та здоров'я людини. Серед, надісланих на розгляд органам виконавчої влади, Секретаріату Кабінету Міністрів України актуальними були питання щодо посягання на життя та здоров'я людини, кількість звернень – 133, з них: побої, тілесні ушкодження та вбивства – 61; насильство в сім'ї – 32; викрадення, пошук зниклих

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

осіб, переслідування – 37.

З метою сприяння вирішенню зазначених вище проблем **відділом практичної психології та соціальної роботи** інституту організовуються і проводяться такі **заходи**:

– *навчання* працівників психологічної служби з питань **своєчасного виявлення дітей, які потребують цільового психологічного супроводу** (в т.ч. діти, які пережили (переживають) втрату батьків або близьких родичів внаслідок військових дій, із числа внутрішньо-переміщених осіб, із сімей АТО та ін.); надання екстренної, короткострокової та пролонгованої допомоги;

– *впровадження* на курсах підвищення фахової кваліфікації працівників психологічної служби **спецкурсів, профілактичних програм**, які спрямовані на формування стресостійкості особистості, зниження навантаження деструктивного впливу травмуючої ситуації, формування вмінь переживати втрату, розвиток критичного мислення у дітей та дорослих тощо;

– *активізація* на базі закладів освіти усіх типів і форм власності роботи **пунктів з надання індивідуальної та групової соціально-педагогічної і психологічної допомоги** усім учасникам подій, постраждалим та переселенцям з питань профілактики наслідків стресів і дистресів, гострих емоційних станів, переживання горя і втрат, деструктивної та суїцидальної поведінки;

– *координація* співпраці керівників закладів освіти, керівників психологічної служби районів/міст з установами та організаціями, які є суб'єктами освітньо-профілактичної діяльності та/або працюють у сфері практичної психології, соціальної педагогіки та соціальної роботи щодо **надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу тих освітніх закладів, у яких відсутні посади практичних психологів та соціальних педагогів**;

– *проведення індивідуальної та групової просвітницької, профілактичної роботи* з вказаних питань як з дітьми, так із батьками та педагогічними працівниками;

– *спрямування* підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників на організацію ефективної системи соціально-педагогічної **профілактики насильства, протидії булінгу і торгівлі людьми**;

– *участь* у проєкті «Впровадження програми з попередження торгівлі людьми в інститутах післядипломної педагогічної освіти»

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

(за сприяння Українського фонду «Благополуччя дітей» у партнерстві з Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні й за фінансової підтримки Канадського міністерства закордонних справ, торгівлі та розвитку).

– *використання у просвітницькій роботі матеріалів міжнародного проекту «Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей у країнах Центральної та Східної Європи» – комплексний підхід* (за сприяння Українського фонду «Благополуччя дітей» та фінансової підтримки ОАК Foundation (Швейцарія), партнер - Фонд «Нічий діти» (Польща);

– *проведення курсів підвищення фахової кваліфікації з актуальних проблем.*

Також педагогічними та науково-педагогічними працівниками інституту організовано *проведення тренінгів та занять* для слухачів різних категорій з актуальних тем: «Соціально-психологічний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих ситуаціях», «Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема» і «Психолого-педагогічні механізми соціалізації дітей різного віку», «Сучасна українська сім'я: проблеми та перспективи розвитку», «Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в закладах освіти» тощо.

1.1.2.6. Порушення громадського порядку

На урядову «гарячу лінію», надійшло 419 звернень з проблеми порушення громадського порядку, з них: незаконний обіг алкоголю тютюну та їх вживання – 41; виготовлення розповсюдження та вживання наркотиків – 58; дрібне хуліганство – 12; гральний бізнес – 12.

Збереження здоров'я є однією з глобальних проблем сьогодення. Здорова дитина – це здорова нація, здорове людство в цілому. Від педагогів значною мірою залежить, яким буде наступне покоління, тому, що вони в змозі навчити учня піклуватися про власне здоров'я.

Для освітніх областей в інституті організовано *проведення курсів підвищення фахової кваліфікації з проблем:*

– «Формування здоров'язбережної компетентності молодшого школяра в умовах реалізації Концепції Нової української школи»;

– «Формування та розвиток здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку»;

– «Реалізація наскрізних змістових ліній «Здоров'я і безпека», «Екологічна безпека та сталий розвиток» у процесі навчання біоло-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

гії, екології, природознавства»;

– «Нова українська школа: формування здоров'язбережної компетентності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Основ здоров'я» у 5-9 класах».

Одним із ефективних способів збереження і зміцнення здоров'я дітей і підлітків є формування здорового способу життя на основі усвідомлення ними цінності здоров'я, сприйняття ідеалу і норм здорового, багатоманітного життя, засвоєння знань, умінь, навичок, які здатні забезпечити досягнення сталого здоров'я і благополуччя. У закладах освіти області спостерігається тенденція використання у педагогічній діяльності матеріалів таких міжнародних, всеукраїнських і регіональних проєктів: «Еколого-оздоровча робота з дітьми в закладі дошкільної освіти»; «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя»; «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу».

1.2. Опорні заклади загальної середньої освіти

1.2.1. Методичні рекомендації щодо організації роботи керівників новостворених опорних закладів загальної середньої освіти

Сушко С.О.,

завідувач відділу управління закладами освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів";

Юрченко І.В.,

методист відділу управління закладами освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Загальні положення. В умовах децентралізації одним із пріоритетів реформування загальної середньої освіти і механізмом для подолання розриву між якістю освіти в міській та сільській місцевостях є створення опорних закладів освіти.

Опорна школа – новий за формою організації та структурою заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО), який є осередком єдиного освітнього простору, забезпечує рівний доступ до якісної освіти, має сучасний рівень матеріально-технічного й кадрового забезпечення.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Відповідальність за створення умов для надання якісних освітніх послуг, підвищення якості освіти на визначеній території, ефективне використання державних коштів, що виділяються на фінансування галузі, покладено на органи місцевого самоврядування, у тому числі й на ново-сформовані об'єднані територіальні громади, які є автономними та отримали управлінські повноваження, зокрема й у сфері управління освітою.

Зasadничими принципами організації роботи опорного закладу загальної середньої освіти є:

- початкова школа, що є філією опорної, або входить безпосередньо до її складу, максимально наближена до місця проживання учнів;
- наявність зручної та якісної інфраструктури доріг для організації підвезення учнів і педагогічних працівників з інших населених пунктів та/або ЗЗСО;
- реорганізований заклад повинен бути осередком єдиного освітнього простору, що передбачає дотримання принципів державної освітньої політики, виконання вимог до освіченості учнів відповідно до Державного стандарту, створення рівних умов при здобутті освіти для всіх здобувачів освіти, а також створення єдиного відкритого інформаційного простору, забезпечення доступності, комфортності, інноваційності умов навчання тощо;
- забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім особам, у тому числі з особливими освітніми потребами;
- створення сучасного рівня матеріально-технічного забезпечення, у тому числі відповідно обладнаних кабінетів і лабораторій.

Найбільш повно визначено правовий статус, порядок утворення та основні засади діяльності опорної школи у [Положенні про освітній округ](#), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 року № 777 (в редакції постанов Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 79, від 31.08.2016 № 574, від 19.04.2017 № 289).

Опорний заклад є юридичною особою, має рахунки в органах Казначейства, самостійний баланс, штамп, печатку та має у своєму складі філії. Кількість учнів (вихованців) опорного закладу (без урахування учнів (вихованців) філій), як правило, становить не менше 200 осіб (абз. 2 п. 2 зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2016 № 574).

Філія **не є юридичною особою** і виконує функції початкової школи, а також може за рішенням засновника виконувати функції основної

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

школи (Положення про освітній округ у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 79).

Крім того, керівник опорного ЗЗСО у своїй діяльності має керуватися чинними нормативно-правовими актами Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств (додаток 1).

Система управління опорним закладом загальної середньої освіти. Управління опорним закладом освіти в межах повноважень, визначених законами та установчими документами цього закладу, здійснюють:

засновник (засновники);

керівник закладу освіти;

колегіальний орган управління закладу освіти;

колегіальний орган громадського самоврядування;

інші органи, передбачені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти (п. 2 ст. 24 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

Установчі документи закладу освіти повинні передбачати розмежування компетенції засновника (засновників), інших органів управління закладу освіти та його структурних підрозділів відповідно до законодавства (абз. 2 п. 1 ст. 24 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

Керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти (абз. 1 п. 1 ст. 26 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

Система управління опорним закладом освіти має деякі особливості, зокрема, до складу опорного закладу освіти входять структурні підрозділи (філії), діяльність яких регулюється [Положенням про освітній округ](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 777 (в редакції постанов Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 79, від 31.08.2016 № 574, від 19.04.2017 № 289) (далі – Положення), та Цивільним кодексом України (ст. 95).

Інформаційна підтримка управлінської діяльності. Сайт опорного закладу освіти є важливою складовою єдиного освітнього простору, зокрема інформаційного, тому його змістове наповнення повинно бути максимально інформативним: містити уніфіковані дані, освітні програми, програми стратегії розвитку закладу, інформацію для батьків тощо.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності – на веб-сайтах своїх засновників) відкритий доступ до інформації щодо:

- статуту закладу освіти;
- ліцензії на провадження освітньої діяльності;
- сертифікату про акредитацію освітніх програм;
- структури та органів управління закладом освіти;
- кадрового складу закладу освіти згідно з ліцензійними умовами;
- освітніх програм, що реалізуються в закладі освіти, та переліку освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою;
- території обслуговування, закріпленої за закладом освіти його засновником (для закладів дошкільної та загальної середньої освіти);
- ліцензованого обсягу та фактичної кількості осіб, які навчаються у закладі освіти;
- мови (мов) освітнього процесу;
- наявності вакантних посад, порядку і умов проведення конкурсу на їх заміщення (у разі його проведення);
- матеріально-технічного забезпечення закладу освіти (згідно з ліцензійними умовами);
- наявності гуртожитків та вільних місць у них, розміру плати за проживання;
- результатів моніторингу якості освіти;
- річного звіту про діяльність закладу освіти;
- правил прийому до закладу освіти;
- умов доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами;
- переліку додаткових освітніх та інших послуг, їх вартість, порядок надання та оплати;
- іншої інформації, що оприлюднюється за рішенням закладу освіти або на вимогу законодавства (п. 2 ст. 30 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

Обов'язково має оприлюднюватися кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих у якості благодійної допомоги, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Інформаційне забезпечення управлінської діяльності безпосередньо пов'язане зі створенням систем зворотного зв'язку – механізмів відстеження реакції об'єкту управління на розпорядчі впливи та оперативного коригування стану керованої підсистеми.

Організація освітнього процесу. Заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні програми, які розробляються та затверджуються відповідно до чинного законодавства.

Зокрема, заклад освіти розробляє освітню програму на основі типових освітніх програм, затверджених наказами МОН України, відображає в ній специфіку організації освітнього процесу в конкретному закладі освіти.

Освітня програма закладу освіти, сформована на основі Типової освітньої програми, не потребує окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти (Державною службою якості освіти). Її схвалює педагогічна рада закладу освіти та затверджує його директор. Окрім освітніх компонентів для вільного вибору учнями, які є обов'язковими, за рішенням закладу вона може містити інші компоненти, зокрема корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Освітня програма може бути розроблена закладом освіти для одного і для декількох рівнів освіти (наскрізна освітня програма).

Заклади спеціалізованої освіти, освітні об'єднання та заклади освіти, що здійснюють освітню діяльність на різних рівнях освіти, можуть використовувати наскрізні освітні програми, які охоплюють різні рівні освіти та розробляються, затверджуються (акредитуються) відповідно до Закону України «Про освіту» та спеціальних законів (абз. 3, 4, ст. 33 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

На основі освітньої програми заклад освіти складає та затверджує навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Вирішуючи завдання організації освітнього процесу в початковій школі, необхідно змінити просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. В умовах оновленого змісту освіти зростає роль проектної, командної, групової діяльності. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації освітнього простору у класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для роботи у групах.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивацію її до навчання.

Плануючи організацію освітнього процесу в початкових класах, важливо звернути увагу на такі матеріали:

методичні рекомендації щодо використання коштів освітньої субвенції для придбання засобів навчання та навчального обладнання за напрямами, визначеними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 № 929-р і затвердженими наказом МОН України від 19.01.2018 № 58);

примірний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів початкової школи, затверджений наказом МОН України від 13.02.2018 № 137);

методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи, затверджені наказом МОН України від 23.03.2018 № 283).

Важливим напрямом є організація освітнього середовища, що відповідає розвивальним потребам дитини в соціокультурному контексті, а саме: розвитку таких якостей, як працьовитість, ініціативність, автономність, довіра, вміння вчитися, участь у виробленні спільних правил, розвиток і підтримка дружніх стосунків, співпраця, повага до однолітків і вчителів, відповідальність та успішність.

Можна стверджувати, що середовище в класі, де не видно робіт дітей та членів їхніх сімей, членів місцевої громади, не належить дітям. Таке середовище створюється лише вчителем для того, щоб викладати освітню програму без урахування таких чинників, як інтереси і потреби дітей, їхні попередні знання та досвід.

Усі діти заслуговують навчатися у такому середовищі, де забезпечуються їхні базові та додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). У такому освітньому середовищі є баланс між освітніми видами діяльності, ініційованими вчителем та самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку позитивного ставлення до інших.

Дуже важливо, щоб учителі повною мірою розуміли свою відповідальність за формування моделі бажаної поведінки дітей до людей, навчилися:

поважати кожну дитину і вірити в її успішність;

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

бути чесними і визнавати власні помилки;
вміти слухати й дотримуватися конфіденційності;
бути послідовними і справедливими;
мати високі очікування відносно кожного учня, у т.ч. учнів з особливими освітніми потребами;
цінувати зусилля дітей;
організовувати стимулююче освітнє середовище;
постійно поповнювати свої знання щодо дитячого розвитку.
Учителі мають пам'ятати, що те, як вони навчають, є таким же важливим, як і те, чому вони навчають.

Інклюзивна освіта в опорному закладі освіти. Однією з умов успішного функціонування опорної школи, реалізації засадничих принципів її організації є забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім особам, у тому числі дітям з особливими освітніми потребами.

Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання (п. 2, 3 ст. 20 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII).

Організація комфортного освітнього простору для дітей з особливими потребами вимагає збалансованості. Вільний доступ до всіх приміщень закладу має бути забезпечений наявністю пандуса, зон для відпочинку, санітарно-гігієнічними приміщень, обладнаних відповідно до державних будівельних норм і стандартів в частині вимог доступності для осіб з інвалідністю тощо.

Кадрове забезпечення опорних закладів освіти. Організація належного кадрового забезпечення опорних шкіл і філій – одна з важливих умов покращення якості освіти і подолання розриву щодо надання освітніх послуг між містом і селом відповідно до запитів і очікувань учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, батьків та осіб, що їх замінюють.

Важливим фактором діяльності директора опорного закладу загальної середньої освіти є кадрова автономія. Стаття 26 Закону України «Про загальну середню освіту» надає керівникам закладів освіти право винаймати та звільняти педагогічних працівників. Директор школи може

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

проводити конкурс і формулювати вимоги на свій розсуд, а може й не проводити конкурс, якщо не вбачає в цьому потребу. Натомість управління освіти позбавлені цього права.

Порядок переведення працівників визначено статтею 32 Кодексу законів про працю України. Відповідно до статті 36 Кодексу законів про працю України у разі зміни власника підприємства, а також у разі його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) дія трудового договору працівника продовжується.

Припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників, а також повної ліквідації відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 40 Кодексу законів про працю України.

Контроль і оцінювання діяльності. До повноважень місцевих органів з управління закладами освіти, відповідно до ст. 66 [Закону «Про освіту»](#) належить:

затвердження установчих документів закладу освіти, їх нову редакцію та зміни до них;

укладання та розірвання трудового договору (контракту) з керівником закладу освіти у порядку, встановленому законодавством та установчими документами закладу освіти;

затвердження кошторису та приймання фінансового звіту закладу освіти у випадках та порядку, визначених законодавством;

здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю, дотриманням установчих документів закладу освіти, а також за недопущенням привілеїв чи обмежень за різними ознаками;

забезпечення створення у закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;

реалізацію інших прав, передбачених законодавством та установчими документами закладу освіти.

Звідси випливає, що засновник або уповноважений ним орган управління освітою не має повноважень втручатися в освітню діяльність, вирішення питань організації освітнього процесу, кадрові питання (крім призначення та звільнення керівника закладу).

Опорний заклад та його філії самостійно обирають форми, засоби і методи навчання та виховання з урахуванням специфіки власної освітньої діяльності, профілю (спеціалізації) та інших особливостей організації освітнього процесу. Дистанційне, вечірнє (заочне), індивідуальне

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

навчання та навчання екстерном організовуються у порядку, визначеному МОН України.

Контроль за діяльністю закладів освіти відповідно до ст. 45 Закону України «Про освіту» здійснює центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти, який діє на підставі [Закону України “Про основні засади державного нагляду \(контролю\) у сфері господарської діяльності”](#).

Інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. Метою проведення інституційного аудиту є оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та вироблення рекомендацій щодо:

підвищення якості освітньої діяльності закладу освіти та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства та ліцензійними умовами.

Результати інституційного аудиту оприлюднюються на сайтах закладу освіти (за наявності), засновника (крім засновника приватного закладу освіти) та органу, що здійснив інституційний аудит. Заклади освіти, які мають чинний сертифікат про громадську акредитацію закладу освіти, вважаються такими, що успішно пройшли інституційний аудит у плановому порядку. Інституційний аудит проводиться у позаплановому порядку в закладі освіти, який має низьку якість освітньої діяльності. Інституційний аудит також може бути проведений у позаплановому порядку за ініціативою засновника, керівника, колегіального органу управління, вищого колегіального органу громадського самоврядування або наглядової (підкувальної) ради закладу освіти.

За результатами проведення інституційного аудиту надаються висновки про якість освітньої діяльності закладу освіти, внутрішню систему забезпечення якості освіти, а також рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти.

У разі виявлення невідповідності освітньої діяльності закладу освіти законодавству та/або ліцензійним умовам орган, який проводить аудит, визначає строк усунення недоліків та порушень у роботі закладу освіти. Після закінчення визначеного строку проводиться перевірка результатів усунення відповідних недоліків і порушень. У разі негативних результатів такої перевірки засновнику закладу освіти можуть бути нада-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ні рекомендації щодо зміни керівника закладу освіти, припинення чи реорганізації закладу освіти.

Організація діловодства. Організовувати діловодство в закладі освіти слід, ураховуючи положення:

Національного стандарту України «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» (ДСТУ 4163:2003);

[Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджених наказом Мін'юсту від 18 червня 2015 року № 1000/5 зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 червня 2015 р. за № 736/27181 \(із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства юстиції України від 04.07.2018 № 2277/5\) «Про затвердження Змін до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях»;](#)

Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженого наказом Мін'юсту України від 12.04.2012 № 578/5.

Заклад освіти організовує діловодство відповідно до затвердженої індивідуальної інструкції з діловодства. Вона визначає основні правила заповнення документації, регламентує порядок документообігу тощо. Організацію діловодства в закладі покладають, як правило, на секретаря чи заступника директора з навчально-виховної роботи.

Відповідальний за організацію діловодства:

розробляє індивідуальну інструкцію з діловодства та номенклатуру справ закладу;

реєструє та обліковує документи;

організовує документообіг, формування справ, їх зберігання та підготовку до передачі особі, відповідальній за ведення архіву закладу;

забезпечує впровадження та контролює дотримання працівниками закладу вимог інструкції з діловодства, регламентів та національних стандартів;

уживає заходів до зменшення обсягу документообігу в закладі;

регулярно перевіряє стан діловодства в закладі;

контролює своєчасний розгляд та проходження документів у закладі;

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

аналізує інформацію про документообіг, необхідну для прийняття управлінських рішень;

організовує збереження документаційного фонду та користування ним;

ініціює підвищення кваліфікації працівників з питань діловодства та бере участь у її організації.

Із 27 липня 2018 року набули чинності зміни до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджених наказом Мін'юсту від 18 червня 2015 року № 1000/5 (далі – Правила № 1000/5). Зміни затвердив Мін'юст наказом від 04 липня 2018 року № 2277/5.

Міністерством освіти і науки України затверджено нову інструкцію з діловодства у закладах загальної середньої освіти, затверджену наказом МОН України № 676 від 25.06.2018 та зареєстровану в Міністерстві юстиції 1.09.2018 за № 1028/32480.

Матеріально-технічне забезпечення опорних закладів освіти. Оновлення змісту освіти задля підвищення її якості, конкурентоздатності нерозривно пов'язане з матеріально-технічним забезпеченням закладів освіти. Серед основних принципів концепту організації опорних шкіл – точкове покращення їхнього матеріального стану.

Пріоритетними напрямками покращення матеріально-технічного стану опорного закладу освіти мають стати:

переобладнання шкільних кабінетів: математики, фізики, хімії, географії та біології новітніми засобами навчання;

придбання та ефективне використання сучасного комп'ютерного та навчального обладнання в кабінетах, лабораторіях, навчальних майстернях з новими інтерактивними, сенсорними дошками, мультимедійними засобами, новими меблями;

забезпечення швидкісного доступу до мережі Інтернет;

забезпечення рівного доступу до якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (пандуси, ліфти, побутові та санітарно-гігієнічні кімнати, рекреації та зони відпочинку);

заходи з енергозбереження (переобладнання котелень, встановлення енергоощадних вікон та дверних блоків, утеплення фасадів та фундаментів, забезпечення обліку енергоресурсів, утилізація відходів тощо);

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

організація безпечного підвезення учнів (вихованців) та педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання; належне обладнання спортивних та ігрових майданчиків.

Додаток 1

Нормативно-правові акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств з питань функціонування опорних закладів загальної середньої освіти

1. [Державні будівельні норми. Будинки і споруди. Будинки та споруди навчальних закладів. ДБН 2.2-3-97.](#)
2. [Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 № 228 «Про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів».](#)
3. [Постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.1996 № 200. «Про ліцензування, атестацію та акредитацію закладів освіти».](#)
4. [Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV.](#)
5. [Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III.](#)
6. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 [«Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах».](#)
7. Наказ МОН України від 15.06.2016 № 974 [«Про затвердження правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України».](#)
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р [«Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року»](#)
9. [Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.](#)
10. Наказ МОН України від 06.12.2017 № 1568 [«Про затвердження Типового положення про філію закладу освіти».](#)
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р [«Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запро-](#)

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

вадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

12. Наказ МОН України від 26.12.2017 № 1669 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти».

13. Лист МОН України від 01.02.2018 № 1/9-74 «Щодо застосування української мови в освітній галузі».

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02. 2018 № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти».

15. Наказ МОН України від 21.03.2018 № 268 «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти».

16. Лист МОН України від 22.03.2018 № 1/9-171 «Щодо протидії пропаганді сепаратизму в закладах освіти».

17. Наказ МОН України від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи».

18. Наказ МОН України від 28.03.2018 № 291 «Про затвердження Типового положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти».

19. Лист МОН України від 02.04.2018 № 1/9-190 «Щодо скороченої тривалості уроку в початковій школі».

20. Наказ МОН України від 16.04.2018 № 367 «Про затвердження порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти».

21. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти».

22. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 407 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня».

23. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня».

24. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 406 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня».

25. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня».

26. Лист МОН України №1/9-320 від 18.05.2018 «Роз'яснення щодо окремих питань зарахування до спеціалізованих шкіл (класів) з поглиб-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

леним вивченням окремих предметів, гімназій (гімназій-інтернатів), ліцеїв (ліцеїв-інтернатів), колегіумів (колегіум-інтернатів) державної та комунальної форми власності».

27. Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству».

28. Наказ МОН України від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України».

29. Наказ МОН України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

30. Лист МОН України України від 13.06.2018 № 1/9-386 «Щодо особливостей організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2018/2019 н.р.».

31. Лист МОН України від 15.06.2018 № 1/9-392 «Щодо відрахування вихованців закладів дошкільної освіти».

32. Наказ МОН України від 26.06.2018 № 696 «Про затвердження програм ЗНО результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти».

33. Лист МОН України від 26.06.2018 № 1/9-407 «Щодо недопущення політичної агітації у закладах освіти».

34. Лист МОН України від 03.07.2018 № 1/9-415 «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році».

35. Наказ МОН України від 02.08.2018 № 849 «Про проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів з навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році».

36. Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.08.2018 № 1143 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

1.3. Надання платних освітніх послуг

1.3.1. Діяльність керівника з організації надання платних освітніх послуг у системі виховної роботи закладу загальної середньої освіти

Галашевська С. В.,

методист відділу координації методичної роботи та неперервної педагогічної освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Статтею 23 Закону України «Про освіту» визначено, що держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти.

Автономія – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом (р. І, ст. 1, п. 1 Закону України «Про освіту»).

У сучасних умовах виникає потреба в розширенні фінансової самостійності закладів освіти України, необхідності залучення позабюджетних коштів, підвищенні ефективності управління ними.

Одним із перших кроків до **фінансової автономії закладу освіти** є надання платних освітніх послуг, що суттєво впливає на процес формування додаткового позабюджетного джерела фінансування.

Відповідно до законодавства платні освітні та інші послуги надаються закладами освіти у позанавчальний час та поза діяльністю, яка фінансується за рахунок загального фонду державного і місцевого бюджетів.

За 20-ти річний період значно розширилися можливості закладів освіти щодо надання більшого спектру послуг громадянам, зміцнилася їх матеріально-технічна база, зросла якість освітніх послуг. З'явилася можливість не лише забезпечувати освітній процес відповідно до сучасних вимог, задовольняти потреби тих, хто навчається, але й надавати такі ж можливості тим, хто бажає отримати додаткові освітні та інші послуги понад державні стандарти.

Чіткого переліку документів, які мають бути в закладі освіти з організації платних послуг, нормативно-правовими документами не визначено. Тому, формуючи відповідний пакет документів з надання

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

платних послуг, слід передбачити, щоб у ньому були документи, які регламентуватимуть порядок їх проведення, зокрема:

- нормативно-правова документація;
- Положення закладу освіти про надання платних освітніх послуг;
- наказ керівника закладу освіти про організацію платних освітніх послуг;
- перелік платних освітніх послуг;
- навчальні плани та програми;
- інформація про педагогічних працівників, які надаватимуть платні освітні послуги;
- списки учнів/вихованців, які отримуватимуть платні освітні послуги;
- розклад занять, затверджений керівником закладу освіти тощо.

Нормативно-правове забезпечення організації платних освітніх послуг:

1. Підпункти 5, 14, 15 пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 №796 (поточна редакція від **05.09.2018**) «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ [№ 939 від 12.10.2010](#)}, [№ 575 від 01.06.2011](#), [№ 801 від 15.08.2012](#), [№ 1056 від 07.11.2012](#)) (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF>).

2. Наказ МОН України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010 № 736/902/758 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами» (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10/card4#Future>).

3. П. 3 ст. 3, п. 1, п. 2., п. 3 ст. 14, п.2., п. 3, п.12 ст. 78, ст. 79 Закону України «Про освіту» (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>).

4. Ст. 5 , ч. 1. ст.6 Закону України «Про позашкільну освіту» (редакція від 13.10.20180) (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>).

5. Статут закладу загальної середньої освіти.

6. Положення про діяльність закладу загальної середньої освіти щодо надання платних освітніх послуг.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Алгоритм запровадження платної освітньої послуги у закладі освіти:

1. Проведення дослідження щодо визначення умов, можливостей, кадрового потенціалу, методичного забезпечення тощо для надання платних освітніх послуг, передбачених чинним законодавством. Створення Реєстру платних послуг, які можуть надаватися у закладі освіти.

2. Проведення моніторингу потреб та запитів учнів закладу освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів. Визначення найбільш популярних і необхідних послуг у складеному Реєстрі. Розміщення реклами про надання платних освітніх послуг відповідно сформованого Реєстру.

3. Видання наказу директора про організацію платних освітніх послуг. Розроблення Положення про надання платних освітніх послуг та затвердження його

рішенням педагогічної ради.

4. Внесення змін до Статуту закладу освіти у розділі «Фінансово-господарська діяльність (при потребі)». Відкриття рахунку у Державній казначейській службі.

5. Визначення кадрового складу, який надаватиме платні освітні послуги (штатні працівники, прийняті за сумісництвом, або за умовами контракту чи трудової угоди на період роботи гуртка, групи).

6. Формування необхідних методичних матеріалів для надання платних послуг.

7. Проведення набору учнів у гуртки. Формування груп відповідно до визначених нормативів. Складання розкладу занять. (Набір у гуртки проводиться протягом навчального року).

8. Обрахування бухгалтерією закладу освіти економічно-обґрунтованого рівня вартості послуги. Формування калькуляції вартості платних послуг.

9. Організація та проведення зборів батьків учнів, бажаючих отримувати платні освітні послуги у позаурочний та позанавчальний час. Доведення батькам щодо вартості платних послуг. Прийняття заяв від батьків, або осіб, що їх замінюють у довільній формі та підписання Угоди між адміністрацією закладу («Виконавець») та батьками («Замовник») про надання платних освітніх послуг у двох екземплярах. Для навчання у гуртках, по'язаних з фізичними навантаженнями, «Замовник» повинен додати довідку від лікаря про стан здоров'я дитини.

10. Складання та затвердження органом управління закладу освіти штатного розпису і тарифікації.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

11. Забезпечення надання якісних платних послуг та досягнення ефективного кінцевого результату.

12. Підведення підсумків щодо ефективності роботи з надання платних послуг

Визначення потреби у подальшому наданні платних послуг (ураховувати соціальний ефект, підвищення успішності учнів, матеріальний стимул тощо).

Порядок визначення вартості платних послуг. *Відповідальність за встановлення вартості платних освітніх послуг, за їх економічне обґрунтування та якість несе керівництво закладу.*

Вартість платної послуги розраховується відповідно до спільного наказу МОН, Міністерства фінансів і Міністерства економіки від 23.07.2010 № 736/902/758 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами».

Плата повинна бути економічно обґрунтованою, а враховуючи те, що державні та комунальні заклади освіти є бюджетними неприбутковими установами, заклад освіти надає послуги фактично за собівартістю.

Складовими вартості витрат є:

- витрати на оплату праці працівників;
- нарахування на оплату праці відповідно до законодавства;
- безпосередні витрати на оплату послуг інших організацій;
- капітальні витрати;
- індексація заробітної плати, інші виплати відповідно до чинного законодавства.

До витрат на оплату праці працівників, які залучені до надання платної освітньої послуги, враховуються розміри посадових окладів, ставок заробітної плати (у тому числі погодинної оплати), підвищення, доплати, надбавки та інші виплати обов'язкового характеру, визначені відповідними нормативно-правовими актами.

Зазначені витрати складаються з відповідних витрат на заробітну плату педагогічних, адміністративно-господарських, навчально-допоміжних та обслуговуючих працівників.

Нарахування на оплату праці здійснюються у розмірах, передбачених чинним законодавством.

До безпосередніх витрат та оплати послуг інших організацій при визначенні вартості платних освітніх послуг належать матеріальні витрати, що використовуються на надання освітніх послуг, у тому числі на придбання сировини, матеріалів, інвентарю, інструментів, запасних час-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

тин, медикаментів, витратних матеріалів до комп'ютерної та оргтехніки, канцелярських товарів, бланкової та навчальної документації, що використовується при наданні платних освітніх послуг, проведення поточного ремонту, витрати на комунальні послуги та енергоносії, витрати на проведення санітарно-гігієнічних та охоронних заходів і т.п.

Вартість безпосередніх витрат та оплата послуг інших організацій вираховуються прямим розрахунком на основі :встановлених чинними нормативно-правовими актами ставок орендної плати або витрат на оренду приміщень інших підприємств, що використовуються у навчальному процесі, вартість оренди яких встановлена згідно з укладеними договорами оренди, строку надання тієї чи іншої платної освітньої послуги, площ, що використовуються для її надання; інших видатків, що необхідні для надання замовлених платних освітніх послуг, норм витрат та тарифів відповідно до затверджених в установленому порядку нормативів, порядку розрахунку за комунальні послуги та спожиті енергоносії (за опалювальний сезон або рівномірно протягом року).

У тих випадках, коли прямий розрахунок вартості безпосередніх витрат, оплати послуг інших організацій здійснити неможливо, їх вартість визначається виходячи з фактичних витрат на одиницю наданої аналогічної платної освітньої послуги, що склались у цьому закладі за минулий звітний період, з урахуванням індексу інфляції.

Планування та використання коштів від надання платних послуг:

1. Кошти, отримані від надання платних послуг у сфері освіти належать до коштів спеціального фонду бюджету .

2. Кошти, отримані від надання платних послуг, зараховуються на реєстраційний рахунок спеціального фонду бюджету за відповідним кодом як плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх функціональними повноваженнями .

3. Кошти, отримані від надання платних послуг, використовуються згідно із затвердженим кошторисом закладу освіти з урахуванням вимог законодавства, для зміцнення матеріально-технічної бази закладу.

У зв'язку з тим, що планових завдань щодо кількості учнів у групі самоокупності не встановлюється, а передбачити кількість учнів нового набору складно, **орієнтовний кошторис розробляється на основі даних про кількість учнів за попередній навчальний період.** Протягом року можливе коригування орієнтовного кошторису згідно з Порядком складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженим Постановою Кабінету Міні-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

стрів України від 28.02.2002 № 228 (із змінами) (редакція від 13.12.2017) (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF>).

Якщо керівник закладу освіти вдало обрав види позабюджетної діяльності та правильно організував надання додаткових освітніх послуг на платній основі, то це може стати надійним джерелом надходження позабюджетних коштів, значно поліпшити матеріально-технічну базу закладу та забезпечити додатковими робочими місцями.

Зразок

Положення про діяльність закладу загальної середньої освіти з надання платних послуг

1. Загальні положення.

1.1. Положення про надання платних освітніх послуг розроблено відповідно до:

- Закону України «Про освіту»;
- Постанови Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності»;
- постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ»;
- спільного наказу Міністерства освіти і науки, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України від 23.07.2010 № 736/902/758 «Про затвердження Порядків надання платних послуг державними і комунальними навчальними закладами»;
- наказу Міністерства фінансів України від 22.06.2012 № 758 «Про затвердження порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України»;
- Статуту закладу загальної середньої освіти (далі – Заклад).

1.2. Положення впроваджується з метою залучення коштів спеціального фонду бюджету для покращення фінансового стану Закладу.

1.3. Положення може бути доповнено або змінено відповідно до чинного законодавства.

1.4. Додаткові освітні послуги надаються понад обсяги, встановлені навчальними планами, та поза діяльністю, що фінансується за рахунок коштів загального фонду бюджету.

1.5. Метою організації платних послуг є задоволення потреб дітей у додатковій освіті та отримання коштів понад бюджетного фінансування

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

для розширення освітньої діяльності Закладу, збільшення спектру освітніх послуг, які не передбачені бюджетним фінансуванням за штатним розписом.

2. Організація освітнього процесу.

2.1. Перелік платних послуг, що надаються Закладом, із зазначенням часу, місця, способу та порядку надання кожної з послуг, розрахунку їх вартості та особи, відповідальної за їх надання встановлює директор закладу.

2.2. Директор закладу має право:

— відкривати гуртки, групи, зараховувати дітей до них відповідним наказом згідно із поданими батьками заявами та укладеними трудовими договорами з педагогами;

— закривати гуртки відповідним наказом в зв'язку із зменшенням встановленого контингенту дітей у групах, закінченням навчального року, припиненням дії трудових договорів з педагогами та достроково, по заявам батьків або осіб, що їх замінюють.

2.3. Організованими формами роботи з дітьми щодо надання додаткових освітніх платних послуг можуть бути:

2.3.1. підготовка до вступу до закладів вищої освіти та до зовнішнього незалежного оцінювання;

2.3.2. проведення понад обсяги, встановлені навчальними планами, навчання в гуртках (факультативах) художньо-естетичного, гуманітарного, науково-технічного та інших напрямів роботи в позаурочний та позанавчальний час.

2.3.3. освітні послуги понад обсяги, встановлені навчальними планами і програмами;

2.3.4. проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту, спортивних, фізкультурно-спортивних заходів з використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів, якщо це не передбачено навчальними планами;

2.3.5. організація, проведення у позанавчальний час (у тому числі канікули, святкові та вихідні дні) заходів за освітнім, науковим, технічним, художнім, туристичним, екологічним, спортивним, оздоровчим та гуманітарним напрямами, крім тих, що фінансуються за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

2.4. Організація роботи щодо надання платних освітніх послуг проводиться протягом навчального року. Формування гуртків та груп проводиться за 15 календарних днів до початку роботи гуртка, секції тощо.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

2.5. Навчання проводиться згідно з розкладом занять, затвердженим директором, з урахуванням сприятливого режиму праці та відпочинку учнів, їхніх вікових особливостей та санітарно-гігієнічних умов.

2.6. Наповнюваність у групах, які навчаються на платній основі, визначається нормативними документами відповідно до характеру діяльності, віку учнів, умов роботи.

2.7. Зарахування учнів у групи на платній основі здійснюється на підставі письмової заяви батьків або осіб, що їх замінюють та укладення угоди з адміністрацією закладу.

2.8. Термін навчання встановлюється згідно з навчальними планами і програмами.

2.9. Платні освітні послуги надаються спеціалістами, які мають відповідну фахову підготовку.

2.10. Адміністрація закладу та керівник гуртка, секції несуть відповідальність за техніку безпеки, життя і здоров'я дітей під час навчання.

2.11. Адміністрація закладу надає спеціалізоване приміщення для проведення занять.

2.12. Адміністрація закладу та керівник гуртка, секції тощо забезпечують освітній процес належною матеріально-технічною базою.

2.13. Оплата платних послуг вноситься на розрахунковий рахунок закладу до 5 числа поточного місяця.

2.14. Від оплати звільняються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування та особи з їх числа (п.1 постанови Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796).

2.15. Звільнення від оплати за навчання та надання пільг в оплаті здійснюється на підставі відповідних документів і оформляється наказом директора по Закладу.

2.16. При порушенні замовником умов договору (заяви) кошти, отримані навчальним закладом, залишаються згідно з умовами договору (контракту, заяви) у розпорядженні закладу для виконання його статутних завдань згідно з чинним законодавством.

2.17. Фінансові надходження використовуються на заробітну плату працівникам закладу, які беруть участь у наданні освітніх послуг, оплату комунальних послуг, розвиток матеріальної бази закладу та на інші витрати, передбачені розділом 3 цього Положення.

3. Порядок визначення вартості платних послуг

3.1. Розмір плати за той чи інший вид послуги визначається на підставі її ціни. На кожному платну освітню послугу складається калькуляція,

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

що підписується головним бухгалтером та затверджується директором закладу.

3.2. Базою для визначення ціни послуги є розрахунок витрат, пов'язаних з наданням послуги. При визначенні витрат необхідно керуватися нормативними документами, переліченими у п.1.1. цього Положення та чинними нормативно-правовими актами України. Заклад освіти може диференціювати розмір плати за надання платної освітньої послуги.

3.3. Встановлення вартості платної освітньої послуги здійснюється на базі економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних з її наданням.

Складовими вартості витрат є:

3.3.1. Витрати на заробітну плату. До витрат на оплату праці працівників, які залучені до надання платної освітньої послуги, враховуються розміри посадових окладів (у тому числі погодинної оплати), підвищення, доплати, надбавки, матеріальне заохочення та інші виплати обов'язкового характеру, визначені відповідними нормативно-правовими актами.

а) Зазначені витрати складаються з відповідних витрат на заробітну плату педагогічних, адміністративно-господарських, навчально-допоміжних та обслуговуючих працівників.

б) Кількість ставок педагогічних працівників, що залучаються до надання платних освітніх послуг, визначається відповідно до чинних нормативно-правових актів, затверджених норм часу на виконання тих чи інших видів навчальної роботи (у тому числі при індивідуальній формі навчання).

в) Кількість ставок (штатних одиниць) інших працівників, які враховуються при обрахунку вартості платних освітніх послуг, визначається виходячи з необхідності врахування всіх функцій і видів робіт, які безпосередньо пов'язані з організацією надання платних освітніх послуг замовникам. Для цього використовуються затверджені у встановленому порядку штатні розписи.

3.3.2. Нарахування на заробітну плату єдиного соціального внеску.

3.3.3. Безпосередні витрати та оплата послуг інших організацій.

До безпосередніх витрат та оплати послуг інших організацій при визначенні вартості платних освітніх послуг належать:

а) витрати на комунальні послуги та енергоносії;

б) канцелярські витрати, придбання сировини, матеріалів, інвентаря, інструментів, запасних частин, медикаментів, витратних матеріалів до комп'ютерної та оргтехніки, поточний ремонт, технічний огляд і тех-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

нічне обслуговування основних фондів, витрати на проведення санітарно-гігієнічних та охоронних заходів і т.п.

Витрати на оплату послуг сторонніх організацій, що залучаються навчальними закладами для надання платних освітніх послуг, включають оплату виконання обов'язкових робіт, які не можуть бути виконані працівниками навчальних закладів і які повинні бути здійснені кваліфікованими фахівцями сторонніх організацій.

Оплата послуг зв'язку та господарські витрати;

Сума безпосередніх витрат та оплата послуг інших організацій.

3.3.4. Індексація заробітної плати, інші витрати проводяться відповідно до чинного законодавства.

3.3.5. Кошти, отримані Закладом від надання платних освітніх послуг, зараховуються на відповідні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України, та використовуються згідно із затвердженим кошторисом навчального закладу.

3.3.6. Орієнтовний кошторис розробляється на основі даних про кількість учнів у групах, передбачених нормативними документами, Статутом Закладу та кількість груп за попередній навчальний період. Протягом року можливе коригування орієнтовного кошторису згідно з Порядком складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.02 № 228 (із змінами).

3.3.7. Матеріальні цінності, майно навчального закладу, придбане або створене за рахунок коштів, отриманих від платних освітніх послуг, належить навчальному закладу на правах, визначених чинним законодавством, та використовується ним для виконання своїх функціональних повноважень.

4. Заключні положення

4.1. Відповідальність за організацію і якість надання платних послуг несе директор закладу.

4.2. Відповідальність за обґрунтованість розмірів плати за платні послуги несуть директор та головний бухгалтер Закладу.

4.3. До виконання платних послуг залучаються основні педагогічні працівники закладу, сумісники, або прийняті за умовами контракту чи трудової угоди на навчальний період з дотриманням Кодексу законів про працю України та Закону України «Про освіту».

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

1.4. Педагогіка партнерства

1.4.1. Трикутник партнерства: педагогічні працівники, учні, батьки

Шевченко А. М.,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Одним із пріоритетних завдань державної освітньої політики є посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливостей впливу родин учнів на освітній процес, забезпечення домінуючої відповідальності інституту сім'ї за освіту та виховання дітей. Отже, на часі створення у кожній школі програми соціального партнерства із сім'єю, що передбачатиме не розрізнені акції, а скоординовані дії школи і сім'ї, основна увага яких має спрямовуватися на виховання дитини як суб'єкта власного життя, спроможного робити усвідомлений вибір.

Зміни у соціальному середовищі та їх вплив на дітей є такими масштабними і глибинними, що потребують нових орієнтирів у вихованні молодого покоління. Як свідчать соціологічні дослідження, з поглибленням гостроти соціальних проблем сім'ї загострилися і психологічні проблеми в суспільстві: напруженість стосунків, різка реакція на вчинки один одного, конфліктність. Багато сімей не витримують тиску соціального оточення і стають нездатними до адаптації. Зміна матеріально-побутового життя сімей викликала загрозу в порушенні морально-етичних норм і традицій української родини. У матеріально благонадійних сім'ях батьки надміру зайняті роботою, тому дітям бракує уваги зі сторони найдорожчих і найрідніших їм людей. Моральні засади матеріально та соціально благонадійних сімей часто виявляються нездатними витримати випробування владою, матеріальним достатком чи соціальною захищеністю.

«Педагогіка партнерства» є одним із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.

Термін «партнерство» переважно визначають як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єд-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

нання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;

– спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів), яка ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки), ураховуючи ціннісні орієнтири кожної зі сторін; передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань і готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких ідеях:

– **навчання без примусу** (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, В. Шаталов), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів, наявність таких особистісних якостей вчителя, як гуманність, комунікативність, ціннісне відношення до дитини. Крім того, вчитель повинен володіти знаннями про дитячу психологію, засадами гуманної педагогіки, прийомами мотивації, визнавати пріоритетність суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальному процесі. Цього можна досягти на основі знайомства з теоретичними засадами гуманної педагогіки, перегляду уроків педагогів-гуманістів, участі у коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією;

– **ідея важкої мети** (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає в тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета, водночас учитель усіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Передбачає готовність до інноваційної діяльності, що досягається на основі залучення вчителя до роботи у творчих групах, розробленням моделі інноваційної діяльності;

– **ідея опори** (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних знаків (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді. Передбачає вміння вчителя з одного боку – систематизувати й перетворювати інформацію належним чином, з іншого – моделювати;

– **вільний вибір** (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова) полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору. Професійна діяльність цілеспрямована на демократичність. Скерованість учителя на розвиток дитини, вміння «контактувати» з учнями є провідною педагогічною умовою ідеї віль-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ного вибору;

– *ідея випередження* (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку. Спирається на такі якості особистості педагога, як прогностичність, стратегічне бачення педагогічної діяльності, відповідальність, які супроводжуються здатністю до стратегічного планування;

– *ідея великих блоків* (І. Волков, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін) ґрунтується на тому, що у великому за обсягом блоці матеріалу (об'єднання 6-10 уроків або тем в один блок) легше встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та розв'язати проблему. Спрямована на наявність таких якостей особистості педагога: глибоке знання матеріалу, уміння систематизувати, інтегрувати, а також володіти технологією інтеграції змісту навчального матеріалу;

– *ідея відповідної форми* (І. Волков, Є. Ільїн, В. Шаталов) полягає в тому, що урок за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається; реалізується через обізнаність, креативність, відкритість, здатність результативно вирішувати творчі завдання, незалежність суджень, спрямованість на творчі досягнення, володіння інтерактивними технологіями. Дана ідея реалізується шляхом розширення знань про педагогічні технології, поглиблення предметних знань, перегляду уроків з використанням інтерактивних технологій, аналізу досвіду вчителів;

– *інтелектуальне поле класу* (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей і цінностей у класі, для розвитку здібностей та нахилів, творчості кожної дитини в діяльності;

– *самоаналіз* (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін) реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного учня за умови володіння педагогом прийомами рефлексії, емпатії, а також здатності аналізувати та розуміти власні дії, здатності до самопізнання.

У нових соціокультурних умовах взаємодія школи та сім'ї має здійснюватися на основі партнерських відносин. Метою такого партнерства є інтеграція батьків у педагогічний процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу дитини в освітньому процесі. Завданнями партнерства при цьому постають:

– встановлення партнерських відносин з сім'ями учнів;

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;
- залучення батьків до організації освітнього процесу та управління життєдіяльністю школи;
- науково-методичне та інформаційне супроводження психолого-педагогічного навчання батьків з метою підвищення їхньої компетентності;
- проведення діагностичних і маркетингових досліджень з метою визначення освітніх запитів й задоволення освітніх потреб батьків та учнів.

На наш погляд, педагогічним колективам шкіл нині важливо опанувати технології проектування моделі партнерської взаємодії з сім'єю та включення батьків у побудову соціального партнерства.

Базуючись на наукових уявленнях про педагогічне проектування та врахувавши особливості взаємодії сім'ї та школи в сучасних умовах як предмета проектування, вченими пропонується **технологія створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї**.

Метою технології є осмислення теоретичних засад партнерської взаємодії (мети, завдань, принципів, основних напрямів, змісту, технологій тощо), визначення науково-методичних, організаційних, кадрових, інформаційних умов реалізації моделі, сприяння підвищенню ефективності виховної діяльності сторін-партнерів у створенні превентивного виховного простору.

Вищезазначена **технологія** реалізується за етапами, які представлені на **рис. 1**.

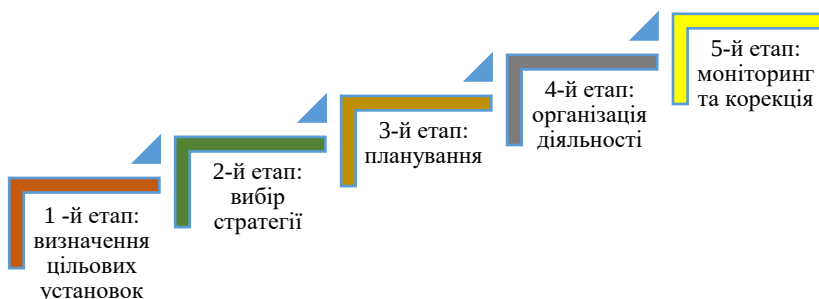

Рис. 1. Етапи технологічного процесу створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї

1-й етап. Визначення цільових установок. Співпраця освітнього закладу і сім'ї починається з вивчення мікроклімату та умов родинного

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

виховання, виховного потенціалу сім'ї, характеру, типу стосунків між батьками та дітьми, структури спільного дозвілля членів сім'ї, форм і методів, що застосовуються батьками у вихованні дітей, педагогічної культури батьків, батьківського контролю, готовності батьків до взаємодії з освітнім закладом тощо. При цьому використовується узгоджений комплекс діагностичних методів: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз портфоліо творчих досягнень вихованців, дискусія, метод мозкового штурму, робота фокус-груп, інтерв'ю тощо.

2-й етап. Вибір стратегії. Процес вибору стратегії складається з чотирьох чітко визначених і взаємопов'язаних кроків, а саме: аналіз ситуації та ранжування можливих стратегій; аналіз сильних і слабких сторін обраних стратегій, можливостей і потенційних загроз (SWOT-аналіз); визначення загальної мети, конкретних завдань і пріоритетів, очікуваних результатів; розроблення плану дій із виконання стратегічних завдань і досягнення результатів.

3-й етап. Планування. Розроблення моделі «Взаємодії освітнього закладу і сім'ї» необхідна для того, щоб на її основі синхронізувати виховні впливи й об'єднати зусилля освітнього закладу, служб у справах неповнолітніх, правоохоронних органів, закладів позашкільної освіти, культури, охорони здоров'я, громадських організацій у формуванні превентивного виховного простору задля вирішення проблем психологічного, морального, соціального і духовного здоров'я дітей, створення системи попередження девіантної поведінки дітей та підлітків, підвищення виховного потенціалу сім'ї. На цьому етапі створюється колектив однодумців, які зможуть забезпечити усі вікові групи дітей та їхніх батьків вчасною і коректною психолого-педагогічною допомогою і в подальшому компетентно і професійно працюватимуть із батьківською аудиторією. Відповідно до результатів діагностики розробляється тематика індивідуальних консультацій і тренінгів для батьків, проведення батьківських днів у школі.

4-й етап. Організація діяльності. Цей етап передбачає впровадження ефективних форм і методів роботи з сім'ями вихованців, що довели свою життєздатність і є доцільними на сучасному етапі. Наприклад: робота консультаційного пункту для батьків «Проблемне питання», надання допомоги дітям у реалізації навчальних і соціальних проєктів; участь батьків у створенні портфоліо творчих досягнень дитини; презентації «Традиції і реліквії моєї родини»; реалізація проєктів «Соціальне партнерство», «Активізація участі батьків у процесі прийняття рішень на рівні закладу освіти» тощо.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

5-й етап. Моніторинг та корекція. Завдання цього етапу – оптимізація процесу партнерської взаємодії, дослідження її ефективності, здійснення необхідного коригування, виправлення можливих помилок. На даному етапі передбачається проведення таких процедур:

1) Моніторинг системи. Діагностування та аналіз результатів, визначення проблемних позицій, виявлення неефективних елементів у моделі, визначення причин неефективності;

2) Обговорення та погодження змін. Постійне обговорення результатів спільної роботи на педагогічній, батьківській радах, раді учнівського самоврядування, раді закладу; формулювання пропозицій щодо внесення змін до моделі, їх ранжування, визначення найбільш конструктивних;

3) Корекція, внесення змін. Визначення недоліків у функціонуванні моделі. Окреслення засобів та шляхів їх усунення. Оптимізація функціонування моделі взаємодії школи і сім'ї.

Таким чином, педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між учнями, педагогами і батьківською громадою.

Список використаних джерел

1. Артемова В. Історія педагогіки України : підручник / В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424 с.

2. Коханова О.П. Психологія партнерської взаємодії в освіті : навчально-методичний посібник / О.П. Коханова. – К. : Вид-во ПП Щербатих О. В. – 2011. – 104 с.

3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / упорядн. Гриневич Лілія, Елькін Олександр, Калашнікова Світлана та ін. / заг. ред. Грищенко Михайла ; Міністерство освіти і науки України. – К., 2016. – 36 с. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf/>.

4. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

1.5. Експертиза електронних версій підручників

1.5.1. Про реєстрацію експертів для здійснення експертизи електронних версій підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти

Відповідно до [листа МОН України від 30.10.2018 № 1/9-657 «Про реєстрацію експертів для здійснення експертизи електронних версій підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти»](#) інформуємо про те, що Міністерство освіти і науки України планує на початку 2019 року проведення конкурсних відборів проектів підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) відповідно до переліків предметів, поданих у додатках 1-3 до вищезазначеного листа:

1. Перелік предметів вивчення та назв підручників, з яких проводитиметься конкурсний відбір проектів підручників для **2 класу** закладів загальної середньої освіти (*додаток 1*).

2. Перелік предметів вивчення та назв підручників, з яких проводитиметься конкурсний відбір проектів підручників для **6 класу** закладів загальної середньої освіти (*додаток 2*).

3. Перелік предметів вивчення та назв підручників, з яких проводитиметься конкурсний відбір проектів підручників для **11 класу** закладів загальної середньої освіти (*додаток 3*).

Для участі у здійсненні експертизи запрошуюються фахівці закладів освіти. Орієнтовані строки проведення експертизи електронних версій проектів підручників – **січень-лютий 2019 року**.

Для здійснення експертизи потрібно зареєструватися до **14 грудня 2018 року** в репозитарії навчальних матеріалів на [веб-сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»](#) (розділ «Конкурсний відбір проектів підручників для 2, 6 та 11 класів») за посиланням: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf2Twz4L6MiGQ2scMVq3eQTQbiPljBJ4KYTDh1wXfwmsMkhQ/viewform>.

Експертами можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту та обізнані з науково-методичними, психолого-педагогічними вимогами щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти, з яких передбачається здійснення експертизи електронних версій проектів підручників.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Експертами не можуть бути особи, які під час здійснення експертизи матимуть конфлікт інтересів, автори (співавтори) проектів підручників, поданих на Конкурс, близькі особи зазначених категорій тощо, що може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень під час виконання повноважень експерта.

Серед фахівців, які можуть бути експертами електронних версій проектів підручників для 6 та 11 класів ЗЗСО, виділяють такі **групи: науковці, науково-педагогічні працівники, методисти, вчителі, перекладаознавці та перекладачі (для зарубіжної літератури), фахівці з антидискримінаційної експертизи, а для 2 класу ЗЗСО додаються ще психологи та дизайнери.**

Анкета вважатиметься дійсною для розгляду комісією з відбору експертів для здійснення експертизи електронних версій проектів підручників після отримання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» на **паперових** (вул. Митрополита Василя Липківського, 36 к. 209, м. Київ, 03035) та **електронних** (expert.2611@gmail.com) **носіях** таких документів:

1. *Завірена довідка з місця роботи.* У довідці потрібно вказати: ПІБ, повну назву посади із зазначенням назви установи, організації, підприємства, а також міністерства (відомства), термін перебування на посаді;

2. *Підписане письмово зобов'язання* про нерозголошення конфіденційної інформації у сфері здійснення експертизи електронних версій проектів підручників, які подаватимуться на конкурсний відбір проектів підручників для закладів загальної середньої освіти, доступ до якої експерт отримає під час підготовки експертного висновку.

У розділі **«Конкурсний відбір підручників для 2, 6, 11 класів»** на веб-сайті ДНУ **«Інститут модернізації змісту освіти»** розміщено:

реєстраційна форма;

зобов'язання про добросовісність та нерозголошення конфіденційної інформації;

витяги з Кримінального Кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення;

лист МОН України від 30.10.2018 № 1/9-657 “Про реєстрацію експертів для здійснення експертизи електронних версій проектів підручників для 2, 6 та 11 класів закладів загальної середньої освіти”.

Після завершення реєстрації комісією з відбору експертів буде сформовано список експертів, які зможуть здійснювати експертизу поданих на Конкурс електронних версій проектів підручників.

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Експерти нестимуть персональну відповідальність за достовірність і повноту аналізу, об'єктивність та обґрунтованість експертного висновку.

Після завершення Конкурсу, експертам передбачається оплата за виконану роботу.

Детальна інформація про *конкурсний відбір проектів підручників 2, 6, II класів* розміщена на [сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»](#).

1.6. Нова українська школа: підготовка керівників закладів освіти

1.6.1. Навчання директорів закладів загальної середньої освіти на курсах підвищення кваліфікації з проблеми «Нова українська школа: управлінська діяльність керівника закладів загальної середньої освіти»

Матушевська О.В.,

методист відділу музейної освіти і бібліотечної справи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів»

30 листопада 2018 року завершили навчання директори закладів загальної середньої освіти, які працювали за програмою освітньої діяльності курсів підвищення фахової кваліфікації з проблеми «Нова українська школа: управлінська діяльність керівника закладів загальної середньої освіти» (розробники Матушевська О.В., Алексєєва О.І., Кабан Л.В.).

У групі навчалися керівники закладів освіти **9 районів, міста Броварів, Калитянської, Узинської об'єднаних територіальних громад.**

Наша робота розпочалася з **онлайн реєстрації**, яку пройшли Гурська Лілія Володимирівна, Кононенко Тамара Романівна, Хоренко Олександр Михайлович. Очевидно, що це нова форма роботи, яка потребує більшої активності майбутніх слухачів курсів і водночас – внесення змін до форми реєстрації. Попрацюємо над тим, щоб винести організаційний період курсів «за дужки»: з'ясуємо всі питання щодо документів, усіх

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

найменших нюансів у направленні, основній і додаткових спеціальностях, тематики авторських проєктів ще до курсів.

Треба попрацювати над цим усім разом, щоб у перший день курсів організовано зареєструватися, закрити всі питання з документами і всім разом, у ногу, розпочати навчання. Це дасть можливість максимально попрацювати над змістом навчання і задовольнити запити кожного керівника і педагогічного працівника під час курсів, ефективно використати час навчання для спілкування з колегами і працівниками інституту задля особистого професійного розвитку кожного освітянина.

За час навчання керівники ЗЗСО активно працювали з викладачами інституту з таких тем навчальних занять:

«Нова українська школа: міжнародні стандарти та національні пріоритети» (доцент Бачинська Є.М.);

«Пріоритети розвитку української школи в умовах реалізації нового Закону «Про освіту» (доцент Слободяник О.В.);

«Сучасні підходи до управління освітнім процесом у навчальному закладі» (доцент Сотніченко І.І.);

«Сучасні підходи до навчання в системі загальної середньої освіти» (доцент Мірошник С.І.);

«Нова українська школа: організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу в початковій школі» (тренер НУШ, викладач Романюк О.В.);

«Іміджева характеристика лідера» (професор Ломачинська І.М.)

«Лідерство як нова освітня парадигма», «Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової української школи» (доцент Шевченко А.М.);

«Основи освітнього менеджменту» (старш. викладач Бутник В.Г.);

«Психологічні особливості діяльності управлінського персоналу сучасної школи» (старший викладач Алексєєва О.І.);

«Правове регулювання трудових відносин у сфері освіти: теорія, практика, основні законодавчі зміни» (викладач Юрченко І.В.);

«Юридичні аспекти діяльності керівника закладу загальної середньої освіти» (викладач Грабовська Н.В.);

«Оцінювання в середовищі активного навчання»,

«Основи академічної доброчесності», «Діловий імідж керівника закладу освіти» (Кабан Л.В.);

«Нормативно-правове забезпечення діяльності керівника

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

закладу загальної середньої освіти», «Розроблення освітніх програм для закладу загальної середньої освіти», «Організація діловодства у закладі загальної середньої освіти», «Використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності керівника закладу освіти» (старший викладач Матушевська О.В.);

«Діяльність керівника закладу освіти з організації надання платних освітніх послуг у системі виховної роботи закладу загальної середньої освіти» (викладач Галашевська С.В.).

22 листопада 2018 року разом із [обласною спілкою директорів ЗЗСО](#) та керівниками регіональних методичних служб слухачі курсів взяли участь у роботі семінару-практикуму «Автономія закладу освіти – від задуму до успішної реалізації», у ході якого ознайомилися з **організаційно-педагогічними засадами автономії закладу загальної середньої освіти.**

Відкрила захід **Бендерець Н.М.**, в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». Наталія Миколаївна звернулася до учасників заходу з вітальним словом, наголошала на важливості тих подій, які відбувалися у листопадові дні в Україні, зокрема: відзначення **21 листопада 2018 року Дня Гідності та Свободи**, п'ятої річниці початку масових акцій громадського протесту, що відбулися під час Революції Гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року), вшанування громадянського подвигу учасників Помаранчевої революції та Революції Гідності, вшанування **24 листопада 2018 року 85-х роковин пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні.**

Учасники семінару вшанували хвилиною мовчання пам'ять тих, хто змінив нашу країну і зробив її іншою, віддав життя за свободу, незалежність і територіальну цілісність України, загинув від Голодомору.

У ході семінару **Омельяненко Ніна Володимирівна**, шеф-редактор управлінських видань «МЦФЕР-Освіта» Цифрового видавництва МЦФЕР, і **Третяк Вікторія**, головний редактор журналів «Практика управління закладом освіти», «Практика управління дошкільним закладом освіти» Цифрового видавництва МЦФЕР, ознайомили учасників з термінами та визначеннями поняття «автономія закладу освіти», нормативно-правовим забезпеченням автономії закладу освіти, управлінськими аспектами упровадження фінансової автономії закладу освіти.

З досвідом організації харчування учнів в умовах автономії закладу освіти учасників семінару познайомив **Захлюпанний Володимир Мико-**

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

лайович, директор Ірпінської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 13 Ірпінської міської ради.

Учасники семінару та всі бажаючі можуть познайомитися з матеріалами заходу на освітньому порталі інституту у [віртуальному кабінеті керівника закладу освіти](#):

[запис семінару «Автономія закладу освіти – від задуму до успішної реалізації» 22.11.2018;](#)

рубрика [«Автономія закладу освіти»](#);

вебінар [«Як запровадити фінансову автономію»](#).

На сайті Цифрового видавництва МЦФЕР розміщено матеріали [вебінару «Як запровадити фінансову автономію школи: дії директора»](#), де виможете завантажити презентацію Фаїни Іскрижицької, експерта МЦФЕР, з вищезазначеної теми.

Матеріали з питань реалізації фінансової автономії з досвіду роботи **Захлюпаного Володимира Миколайовича**, директора Ірпінської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 13 Ірпінської міської ради, розміщено на сайті ЗЗСО у рубриці [«Фінансове забезпечення»](#).

Величезний інтерес у слухачів курсів викликали заняття, проведені на базі [Опорного навчального закладу ІІІкарівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Білоцерківської районної ради Київської області](#) під час педагогічної практики 28 листопада 2018 року.

Майстер-клас «Реалізація положень Концепції «Нова українська школа» в практиці роботи закладу загальної середньої освіти» для слухачів курсів провели **Крутаков Олег Владиславович**, директор школи, і **Лавренчук Галина Михайлівна**, заступник директора школи.

Слухачі познайомилися із системою роботи керівників закладу освіти, організацією освітньої діяльності у закладі, допрофільного і профільного навчання учнів, [управлінням професійним розвитком педагогічних працівників](#) в умовах інформаційного суспільства та реформування національної системи освіти, [інноваційними освітніми проектами](#), які реалізовані і у цьому навчальному році упроваджуються педагогічними працівниками та учнями у практику роботи закладу, можливість реалізації міжнародних проектів у закладі освіти на основі співфінансування з Європейським Союзом, досвідом співпраці з сільським головою, керівниками господарств і підприємств щодо розвитку матеріально-технічної бази закладу освіти, системою стимулювання дітей у закладі освіти, обладнанням та роботою [інклюзивно-ресурсного центру](#), [бібліотеч-](#)

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

[но-інформаційного центру](#) тощо.

Олег Владиславович детально зупинився на висвітленні особливостей [організації освітнього процесу за триместрами](#), перевагами такого способу організації освітнього процесу для учнів і педагогічних працівників закладу освіти.

У ході роботи була сформульована **пропозиція** щодо вирішення питання про проведення сертифікаційних заходів для педагогічних працівників закладів освіти на базі закладу освіти, у якому вони працюють. Питання обговорено з адміністрацією КНЗ КОР «КОПОПК» і будуть оперативно напрацьовані варіанти його вирішення для бажаючих керівників і педагогічних працівників.

Також було розглянуто питання про залучення різних освітніх програм, центрів для забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників на базі закладу освіти.

На [сайті школи](#) розміщено корисні ресурси і посилання для забезпечення ефективної і якісної роботи педагогічних працівників, у тому числі – на ресурси [інформаційної системи КНЗ КОР «КОПОПК» «Нормативно-правове і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу»](#).

Слухачі і куратор групи Матушеська О.В. запропонували у подальшому двічі протягом періоду навчання на курсах (початок першого тижня і другий тиждень навчання) організовувати педагогічну практику на базі закладів освіти, що дозволить концентрувати подальше навчання на курсах навколо практичної реалізації питань, що розглядаються на заняттях викладами, у системі роботи керівників і педагогічних працівників області.

Окрім занять, визначених за розкладом курсів, проведено роботу за індивідуальними запитами керівників закладів освіти. Одним із прикладів такого підходу є робота **Гурської Лілії Володимирівни**, директора Вишньської ЗОШ І-ІІІ ступенів Бориспільської районної ради Київської області з працівниками [центру підтримки інклюзивної освіти інституту](#) з актуальних питань упровадження інклюзивної моделі освіти дітей з особливими освітніми потребами.

У ході всього періоду проведення курсів слухачі активно співпрацювали з працівниками [редакційно-видавничого підрозділу інституту](#), зверталися для одержання послуг з питань видавничої діяльності.

З особливим інтересом слухачі ознайомилися з останніми випус-

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ками спеціалізованого педагогічного видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» [«Інформаційно-методичний збірник»](#). Усі бажаючі придбали для себе випуск № 9 /2018 інформаційно-методичного збірника (переліки програм для реалізації варіативної складової навчальних планів освітніх програм ЗЗСО на 2018/2019 н.р.), україномовний переклад рекомендацій СМ/Рес (2018)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про принципи дотримання, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі.

Керівники закладів освіти з цікавістю познайомилися із упровадженими в практику роботи інституту системами електронної розсилки документації для виконання, оформлення документів про навчання на курсах, освітніми ресурсами інституту, у тому числі [інформаційною системою КНЗ КОР «КОПОПК» «Нормативно-правове і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу»](#), інформаційно-методичними збірниками, що функціонують у структурі інформаційної системи: [«Інформаційно-методичний збірник»](#), [«Методичний poradnik»](#), [«Методичний вісник»](#).

Під час проведення **підсумкової конференції** слухачів курсів відбулася зустріч з виконуючою обов'язки ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» **Наталією Миколаївною Бендерезь**, проректором інституту **Алексєєвою Оленою Іванівною**, деканом факультету підвищення кваліфікації **Часніковою Оленою Володимирівною**, у ході якої учасники активно спілкувалися з актуальних питань: упровадження положень Концепції Нової української школи у практику роботи закладів освіти Київщини, розроблення освітніх програм ЗЗСО, сертифікаційних заходів щодо навчання керівників і педагогічних працівників у 2018/2019 н.р. щодо підготовки до роботи в умовах Нової української школи, висловлення та обговорення пропозицій щодо подальшої організації навчання керівників ЗЗСО, вирішення питань про проведення сертифікаційних заходів за запитами керівників методичних служб області, об'єднаних територіальних громад, а також керівників ЗЗСО.

Ці два тижні ми з групою жили одним життям, одними думками і прагненнями, одними бажаннями і запитаннями. Ми думали про одне й те ж, дивилися в одну сторону. У тій стороні нова Україна, Нова

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

українська школа, школа кожного директора чи заступника.

Ми підставляли плече підтримки і допомоги один одному і це відчували всі у групі і викладачі, які приходили працювати з групою, а також ті викладачі, з якими слухачі працювали індивідуально над проектами з додаткової спеціальності.

Ця група уособлює той шлях, який пройшли ми всі разом з 1999 року. У цій групі навчалася **Кононенко Тамара Романівна**, директор Ромашківської школи Рокитнянського району, яка була на курсах директорів у 1999 році. Це була та група, яка разом з **Ігорем Леонідовичем Лікарчуком**, **Наталією Іванівною Клокар** вітала усіх нас з одержанням інститутом ліцензії на провадження освітньої діяльності з підвищення кваліфікації освітян.

У тій групі навчався також **Олег Владиславович Крутаков**, тоді він працював директором Томилівської школи Білоцерківського району. У ті дні в нього народився син. Олег Владиславович намагався всюди встигнути, всюди бути, і дуже за все переживав. А цього року ми просили Олега Владиславовича прийняти директорів з курсів у себе в закладі на практику і дуже дякуємо йому, що він з радістю поділився зі слухачами напрацюваннями та здобутками власними і колективу педагогів, дітей, для яких він з громадою успішно створює умови для повноцінного навчання й позашкільля, а також дозволя.

Я дуже вдячна слухачам групи за їхню організованість і відповідальність, активність і позитивну енергетику, професіоналізм і підтримку, вболівання за освіту й освітян, намагання докласти максимум зусиль і вирішити невирішуване, але зробити все, щоб їхні заклади повноцінно працювали, а дітям і педагогам було комфортно навчатися і працювати.

У перший день я звернулася до слухачів з проханням допомагати викладачам з технікою, слідкувати, щоб вимикати проектор, коли він не потрібен викладачеві, налаштовувати техніку. Відразу відгукнулися волонтери, які миттєво відреагували, допомагали і мені як куратору, і викладачам з технічними питаннями. Адже це так важливо, коли ти знаєш, що тобі готові прийти на допомогу і ти можеш спокійно делегувати повноваження і зосередитися на вирішенні інших питань чи змісті теми, над якою працюємо.

На жаль, не всі слухачі бережуть техніку і на одному із занять, у 106 аудиторії, у нас не працював ні комп'ютер, ні телевізор над дошкою. Ми розпочали роботу за комп'ютерами індивідуально, а відображення на

РОЗДІЛ І. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

великому екрані для всієї групи і загального огляду з'явилося згодом, коли Тетяні Леонідівні Славінській і Олександрю Тарасовичу Коваленку вдалося поновити всі налаштування і приєднати всі шнури до техніки. Прикро, що слухачі інших груп не бережуть техніку, хоча від дітей ми дуже хочемо бережливого ставлення до всього, а самі такий приклад подаємо не завжди.

Обов'язково хочу відзначити, що всі слухачі групи мали високий рівень сформованості навичок роботи з персональним комп'ютером, пошуку інформації в інтернеті, уміли взаємодоповнювати один одного, працюючи з технікою. Мені як куратору це допомагало в роботі, як і викладачам, які працювали з групою.

Багато педагогів мають достатній чи високий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності. Однак це стосується не кожного педагога. Прикро, але щоденна робота зі слухачами переконує в тому, що у школі працюють і такі педагоги, які не вміють користуватися мишкою, не кажучи вже про більш складні дії з комп'ютером. Отож треба в закладах освіти проводити навчання з такими педагогами, або такі педагоги мають прийняти для себе рішення, чи там вони працюють, чи може вчитель, який не має навичок роботи з ПК, утілити концепцію НУШ на практиці?

Комусь із слухачів довелося поспішати, оскільки попереду була довга дорога додому, потрібно було поспішати, щоб до вечора повернутися на місце проживання. Але й після повного завершення усіх занять, одержання документів, неофіційного спілкування й фотографування, директори ще залишалися і спілкувалися між собою, з працівниками інституту. Домовлялися про подальшу спільну роботу з розроблення освітніх програм діяльності ЗЗСО, професійного розвитку педагогів, проведення заходів, наступних зустрічей, підготовки до друку напрацьованих матеріалів.

Звичайно, хотілося б встигнути ще і ще, багато опрацювати, поспілкуватися, створити. Однак обмеження завжди є і маємо бути в тій реальності, яка навколо нас. Ми продовжимо нашу спільну роботу за допомогою електронної пошти, соціальних мереж, новин на сайтах закладів освіти, нових видань інституту й видавництв, телефонуватимемо, зустрічатимемося. Це був лише гарний початок, попереду ще довга, натхнення й успішна робота з утілення НУШ у наших закладах освіти. Ми справимось!!!

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

2.1. Формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі

Луценко Т. М.

методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Шлях до світової та європейської інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін в усіх галузях суспільного життя. Ці зміни визначаються багатьма чинниками, серед яких важливе місце посідають трансформаційні процеси в суспільній сфері та формування нових цілей в освіті – роль школи набуває особливої значущості у становленні й розвитку особистості, визначення її життєвих пріоритетів та окреслення планів на майбутнє.

Суспільні вимоги до особистості змінились від знань, умінь, навичок до особистісної компетентності в різних сферах суспільного життя.

Шкільна освіта перетворюється на стратегічну сферу нової демократичної держави та є в центрі уваги всіх державних та громадських кіл суспільства. Проблема забезпечення права кожної дитини на здобуття якісної освіти може безпосередньо бути розв'язана шляхом модернізації освітньої галузі, невід'ємною частиною якої є інклюзивна складова.

В основі трансформації системи освіти і розвитку інклюзивного навчання лежать, перш за все, правові акти – конвенції, декларації – провідних міжнародних організацій: Організації Об'єднаних Націй (ООН), ЮНЕСКО та ін. Сучасне міжнародне законодавство визнає право осіб з особливими освітніми потребами, які традиційно розглядалися як одержувачі соціальної допомоги, суб'єктами права, які мають право на освіту на засадах рівних можливостей. Такі документи, як Загальна Декларація прав людини (ООН, 1948), Конвенція про боротьбу з дискримінацією (ЮНЕСКО, 1960), Конвенція про права дитини (ООН, 1989), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» (1990), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю (1993), Саламанкська декларація і рамки дій (1994), Дакарські рамки дій «Освіта для всіх»: виконання наших загальних зобов'язань (2000) передбачають заходи, що свідчать про зростання розуміння і обізнаності про права осіб з особливими освітніми потребами на освіту. Визнання інклюзії як ключової передумови для забезпечення права на освіту активізувалось впродовж остан-

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ніх років і закріплене в Конвенції про права осіб з інвалідністю – першому обов'язковому для всіх держав до виконання документі, що містить концепцію інклюзивної освіти.

Якісна освіта є індикатором якості життя, набуття особами з особливими освітніми потребами життєвих компетенцій, забезпечує їх успішне входження в сучасне суспільство.

Кожна дитина має свої індивідуальні особливості. Через певні фактори можуть виникати різні порушення розвитку дитини. Основна проблема дітей з особливими освітніми потребами спостерігається в порушенні їх зв'язків зі світом, в обмеженні мобільності, недостатності контактів з однолітками і дорослими, в обмеженому спілкуванні з природою, недостатності низки культурних цінностей.

Результатом формування життєвої компетентності, соціалізації та виховання є соціальний досвід дитини. Формування соціального досвіду у дітей з особливими потребами – це організована сукупність різних форм освітньої діяльності.

Об'єктивний характер суспільного прогресу в галузі педагогічної діяльності веде до того, що соціалізація дітей з особливими потребами має здійснюватися за умови всебічної взаємодії всіх інститутів соціалізації, і, насамперед, – це інститут сім'ї та інститут освіти і виховання.

Безперечно, сім'я була і залишається першим і провідним з усіх інститутів щодо формування життєвої компетентності та соціалізації особистості.

Проте завдяки інклюзивній освіті та наданню комплексних корекційно-розвиткових послуг дитина з особливими освітніми потребами має можливість займатися різноманітною діяльністю, яка впливає на формування її моральних орієнтирів, захоплення, інтереси, освітньо-професійну та культурну соціалізацію, сприяє реалізації здібностей і талантів. Поліпшення соціальної адаптації даної категорії дітей, максимальне залучення їх до самозабезпечення, самореалізації можливе лише за умови постійного психолого-педагогічного супроводу та соціально-педагогічного втручання в процесі інклюзивного навчання.

Формування життєвої компетенції та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами здійснюється під час реалізації основних завдань:

– допомогти дітям з особливими освітніми потребами подолати труднощі розвитку, засвоїти соціальні та побутові навички, розвинути свої здібності, інтегруватися у життя суспільства;

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

– допомогти батькам оволодіти методикою виконання індивідуальної програми розвитку, стати активним учасником освітнього процесу і на цій основі досягти прогресу у розвитку дитини, в її інтеграції в учнівський колектив та суспільство;

– сприяти змінам у ставленні суспільства до дітей з особливими освітніми потребами, переборюванні існуючих стереотипів.

Основні напрями формування соціально-продуктивної особистості спрямовані на:

– оволодіння культурою мови, художнім словом, як складова творчого виховання дітей з особливими освітніми потребами, активний стимул до культурного сприйняття навколишнього світу;

– введення дітей з особливими освітніми потребами у світ іншої культури, формування ініціативності, вміння працювати в колективі, самостійність у прийнятті рішень і розвиток комунікативних навичок;

– оволодіння інформаційними технологіями визначає подальший соціальний розвиток дітей з освітніми особливими потребами, забезпечує формування пізнавальної, практичної, творчої компетентностей;

– формування художньо-естетичного ставлення до дійсності, опанування практичними навичками та вміннями; виховання креативних здібностей, емоційно-чуттєвої сфери;

– ознайомлення з основами технічної творчості, прийомами виготовлення виробів; задоволення потреб у самореалізації; виховання поваги до звичаїв і традицій українського народу;

– формування віри в себе, можливості широкого спілкування з іншими, дух змагання, позитивні емоції, ситуації успіху, розширення соціального досвіду;

– розвиток почуття, емоцій, через які дитина з особливими освітніми потребами відкриває себе та своє ставлення до світу.

Принципово важливо сьогодні визнання усіма фахівцями доведеного вітчизняною і визнаного світовою наукою положення про те, що обмеження в життєдіяльності і соціальній недостатності дитини з особливими освітніми потребами безпосередньо зв'язані не з первинним порушенням, а саме з соціальними. Подолання соціальної дезадаптації можна здійснити винятково засобами освіти та корекційно-розвиткової роботи, але не масової й традиційної, а спеціально організованої, особливим чином побудованої і з передбаченням "обхідних шляхів".

Слід зупинитися на умовах формування життєвої компетентності

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами засобами комплексного підходу:

- *на рівні віку* – якомога ранній початок цілеспрямованого навчання;
- *на рівні методів навчання* – побудова «обхідних шляхів» навчання, використання специфічних засобів освіти, диференційоване навчання;
- *на рівні організації* – це особливі форми організації освітнього середовища;
- *на рівні меж освітнього простору* – максимальне розширення освітнього простору, що означає необхідність постійного цілеспрямованого навчання дитини за межами освітньої установи;
- *на рівні тривалості освіти* – це пролонгованість процесу навчання і вихід за рамки шкільного віку;
- *на рівні підготовки кадрів фахівців для освіти* – це принципова зміна профілю професійної підготовки вчителя, тобто забезпечення підготовки фахівця з діагностики і подолання соціальної дезадаптації, корекції розвитку дитини, відновленню порушених зв'язків у різних областях розвитку;
- *на рівні визначення кола осіб, що беруть участь у соціалізації засобами освіти* – це обов'язкове включення батьків у даний процес засобами освіти і їхня особлива підготовка силами фахівців.

Таким чином, формування навичок життєвої компетентності та соціалізація засобами комплексної корекційно-розвиткової роботи та освіти означає в загальному вигляді відновлення дитини з порушенням у розвитку в правах на спадкування культурно-історичного і соціального досвіду; досягнення максимально можливої для даної дитини інтеграції в суспільство в різних соціальних сферах.

Цілком зрозуміло, що діти з особливими освітніми потребами мають первинне порушення в розвитку, що призводить до ситуації соціальної дезадаптації. Тому, визначено особливі потреби у формуванні життєвих компетентностей дітей з порушеннями в розвитку, які, безумовно, мають бути забезпечені в центрі соціалізації:

1. Первинне порушення в розвитку дитини має бути виявлене якомога раніше.

2. Цілеспрямована корекційно-розвиткова робота, навчання має починатися відразу ж після вивчення первинного порушення в розвитку, незалежно від віку дитини.

Українська небезпечна для дитини ситуація, коли після виявлення первин-

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

ного порушення в розвитку всі зусилля дорослих спрямовані винятково на спробу лікування дитини. Ігнорування необхідності одночасної цілеспрямованої соціальної та психолого-педагогічної допомоги призводить до необоротних втрат у досягненні можливого потенціального розвитку дитини.

3. Вчасно мають визначатися всі напрямки розвитку соціальної дезадаптації, що можуть виникнути у конкретної дитини внаслідок характеру і ступеня виразності первинного порушення, віку, у якому воно настигло; мають бути визначені відхилення у соціальному розвитку дитини, характер і зміст корекційно-розвиткових заходів та навчання, спрямованого на усунення вже виниклих і попередження нових соціальних порушень.

4. У зміст корекційно-розвиткової роботи мають бути введені спеціальні розділи, що спрямовані на розв'язання задач розвитку дитини та її соціальної адаптації.

Діти з різними порушеннями в розвитку мають потребу в спеціальному змісті навчання з цілеспрямованого соціально-емоційного розвитку, формуванні уявлень про внутрішній світ людини, формуванні механізмів свідомої регуляції власної поведінки та взаємодії з оточуючими людьми.

5. Мають бути побудовані "обхідні шляхи" навчання, використані специфічні засоби.

6. Здійснення супроводу щодо відповідності обраної корекційно-розвиткової програми реальному рівню розвитку дитини і для цього мають бути розроблені спеціальні педагогічні "інструменти", технології, забезпечена особлива просторова і часова організація освітнього середовища. Так, наприклад, діти з розладами аутичного спектру мають потребу в особливому структуруванні освітнього простору, що полегшує їм розуміння сенсу того, що відбувається навколо них, і дає їм можливість прогнозувати хід подій і планувати свою поведінку.

7. Усі спеціалісти мають бути підготовлені і реально брати участь у вирішенні задач щодо розвитку та формування життєвих компетентностей дитини з особливими освітніми потребами, їхні зусилля мають бути скоординовані.

8. Життєва компетентність формується засобами корекційно-розвиткової роботи та освіти протягом усього свого життя, хоча з віком її задачі будуть принципово змінюватися.

Таким чином, принцип формування життєвої компетентності дитини з особливими освітніми потребами полягає в обов'язковому застосуванні корекційно-розвиткової роботи, освітнього, соціально-пе-

РОЗДІЛ II. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

дагогічного компоненту, що ставить за мету соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство.

Соціально-педагогічна реабілітація є частиною системи освіти, що спрямована на всебічний розвиток особистості з урахуванням характеру обмежень її життєдіяльності, на задоволення широких культурно-освітніх потреб, на підвищення функціональної грамотності, професійної компетентності, розвиток здатності до адаптації.

Сутність інноваційних змін полягає у формуванні готовності дитини з особливими освітніми потребами до взаємодії з соціальним середовищем. Формування соціального досвіду в даній категорії дітей виступає основним змістом процесу її перетворення в дорослих людей і є найважливішою умовою успішного особистісного становлення.

3.1. Психологічна служба

3.1.1. Про використання нормативних документів і методичних рекомендацій, інструментарію, електронних ресурсів щодо домашнього насильства

Шелест Л. В.

методист відділу практичної психології і соціальної роботи КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів"

Основними ідеями сучасної освіти, що підтримуються і поширюються Міжнародною організацією ЮНІСЕФ, є ідеї забезпечення прав, свобод та інтересів дітей.

Україна, як і інші країни світу, переживає негативні соціальні процеси, що супроводжуються значними кризовими змінами в суспільстві. Одним із таких явищ є насильство. Насильством наповнені різні сфери людського буття: політичне, економічне, духовне та сімейно-побутове. Воно має вираження у війнах, убивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ як антигуманність, агресія, жорстокість.

За статистикою, яку оприлюднили під час розгляду у Верховній Раді України законопроекту «Про запобігання та протидію домашньому насильству», понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками. Майже 70% жінок піддаються різним формам знущань і принижень. Щорічно близько 1500 жінок помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів більш схильні до суїциду, а 50% – до зловживань наркотиками. Майже 100% матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей.

7 січня 2018 року набув чинності **Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»** (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>) [1], у якому визначено **форми домашнього насильства (фізичне, сексуальне, психологічне, економічне)**, а також організаційно-правові засади його запобігання та протидії.

У Законі [1] визначено, що **домашнє насильство** – це дії або бездіяльність фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між

РОЗДІЛ III. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Розширено коло осіб, яких визнаються **кривдниками**: прийомні батьки, особи, які спільно проживають чи проживали в одній родині, рідні брати, сестри, опікуни й інші родичі – дядько, тітка, племінниці, двоюрідні брати, сестри, двоюрідні дідусі та бабусі.

Економічне насильство визначається як умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [1].

Сексуальне насильство є формою домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності [1].

Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [1].

Психологічне насильство, відповідно до Закону, – це словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [1].

РОЗДІЛ ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У розділі V Закону наводяться чотири *види спеціальних заходів з попередження насильства*:

- терміновий заборонний припис стосовно кривдника (ст. 25);
- обмежувальний припис стосовно кривдника (ст. 26);
- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи (ст. 27);
- направлення кривдника на проходження програми для кривдників (ст. 28).

Основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Також уміщені методичні рекомендації щодо формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав. Для забезпечення реалізації цього Закону були затверджені такі нормативно-правові документи:

– постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та /або насильства за ознакою статі» (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF>);

– постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» (режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF>);

– постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>);

– наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» (режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv->

РОЗДІЛ ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

[iz-inshimi-organami-ta-sluzhbbami](#));

– лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству» (режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/05/21/lyst-mon-vid-18-05-2018-1-11-5480-metodychni-rekomendatsiji-schodo-zapobihannya-ta-protydiji-nasylstvu/>), у якому розкрито різновиди, прояви та ознаки домашнього насильства, обґрунтовано причини його виникнення, циклічний характер і наслідки. Викладено перелік повноважень державних органів та інших структур щодо надання допомоги постраждалим від домашнього насильства і притягнення зловмисників до відповідальності.

У вищезазначеному листі подано рекомендації щодо надання допомоги постраждалим від домашнього насильства (педагогом, батьками, самодопомога).

Відповідно до ст. 1 Закону у вищезазначеному листі описано систему заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами щодо формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Також зазначено і рекомендовано до використання в роботі інструментарій та додаткові програми (психокорекційні комплекси), методичні посібники, методичні рекомендації щодо протидії домашньому насильству, затверджені відповідними вченими радами або іншими колегіальними органами та науково-методичними комісіями. Ці матеріали можуть використовуватися у самоосвітній діяльності та роботі з питань насильства.

У листі МОН України від 30.08.2018 №1/9-516 «Щодо вирішення конфліктів серед дітей у закладах освіти шляхом впровадження медіації» (режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/1-komplekt-programmediatsiya.pdf>) зазначено, що методичною комісією схвалено для використання у закладах освіти (протокол № 3 від 01.08.2018) *комплекс освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» (автори: Андрєєнкова В.Л., Левченко К.Б., Матвійчук М.М.)*, присвячених питанню побудови безпечного простору через упровадження в систему освіти технології

РОЗДІЛ III. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

вирішення конфліктів шляхом застосування відновних практик.

Комплекс освітніх програм поєднує *програму гуртка* «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації», *програми факультативних курсів* «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», програми освітнього тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора/медіаторки служби порозуміння закладу освіти». Кожна освітня програма визначає зміст матеріалу, яким повинен керуватися педагогічний працівник у практичній діяльності.

До комплексу освітніх програм включено психотренінгові технології та активні форми і методи навчання з метою формування та підвищення рівня конфліктологічної культури учасників освітнього процесу

У листі МОН України від 30.10.2018 № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей» (режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1PU6kXEiObtVgUSF0ei5hGpWnYWb5TsD0/view>) уміщено *перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей для застосування фахівцями психологічної служби у системі освіти*, схвалений вченою радою Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України (протокол № 9 від 13.09.2018). Лист супроводжується додатком «Методичні рекомендації про застосування діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей фахівцями психологічної служби у системі освіти».

Перелік професійного інструментарію фахівців психологічної служби системи освіти України розміщений на сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за посиланням, <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichnarobota/informatsijna-baza-psycholohiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/navchalno-metodychnimaterialy-dlya-psycholohiv/korektsijno-vidnovlyuvalna-ta-rozvyvalna-robota/>, постійно оновлюється та доповнюється.

Матеріали для використання в роботі щодо навчання дітей і підлітків життєвих навичок (психосоціальним компетентностям), які сприяють соціальній злагодженості, полегшенню адаптації до нових життєвих обставин, відновленню психологічної рівноваги, розбудові здорових стосунків, запобігання втягненню дітей у небезпечні квести, підвищенню рівня педагогічної майстерності та компетентності у роботі з дітьми та батьками, в розмовах на такі непрості теми, як цінність людського життя

РОЗДІЛ III. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

і суїцидальна поведінка, повага до себе та до інших, розуміння та вміння говорити про власні проблеми, при проведенні просвітницької роботи з питань запобігання торгівлі людьми можна знайти у вільному доступі на *сайті ГО «Ла Страда-Україна»* www.la-strada.org.ua або на сторінці громадської організації у Фейсбук: <https://www.facebook.com/lastradaukraine>

Програма для гуртків та факультативів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для учнів 7-10 класів сприяє формуванню в учасників освітнього процесу таких життєвих навичок, як спілкування, прийняття рішень, критичне мислення, управління емоціями, стресами та конфліктними ситуаціями, формування цінностей та набуття відповідних компетентностей (*автор-упорядник: Петрович Ж.В., д.п. наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання НАПН України*). Електронний ресурс розміщено за посиланням: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/protydia-torgivli-luydmy/7.pdf>.

На *сайті Міністерства соціальної політики України* як спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та запобігання жорстокому поводженню з дітьми розміщено такі ресурси:

– Комплексна Програма корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) та жінками, які пережили насильство або належать до групи ризику;

– Комплексна Програма корекційної роботи з чоловіками, які вчиняють насильство або належать до групи ризику щодо його вчинення.

На допомогу педагогічним працівникам, які працюють з дітьми «групи ризику» корисними будуть матеріали, розміщені на *інформаційній онлайн платформі «Центр знань»*, яка створена в рамках проєкту Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка спільно із МБФ «СНІД Фонд Схід-Захід» за технічної підтримки Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) <http://knowledge.org.ua/> Про те, як вчителям і батькам цікаво й зрозуміло донести підліткам інформацію про здоровий спосіб життя і безпечну поведінку – на порталі профілактичної освіти www.autta.org.ua.

РОЗДІЛ ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Рекомендації для батьків та дітей з питань безпечної поведінки, сценарії інтерактивних занять для просвітницької роботи з дітьми щодо попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації можна знайти на *сайті Всеукраїнської благодійної організації «Український фонд «Благополуччя дітей»* <https://childfund.org.ua/publikatsii>.

Реформа освіти в Україні набирає обертів. З огляду на процес децентралізації управління перед територіальними громадами постає питання здійснення управління освітою. Створення ефективної системи освіти є завданням складним і надзвичайно відповідальним. Тому для освітян важливо мати дієвий інструментарій для такої роботи. Ним може стати документ закладу *«Кодекс безпечного освітнього середовища»* (далі – КБОС), схвалений МОН України (протокол № 2 від 13.06.2018), рекомендований Вченою радою Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 25.04.2018) (режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidibulingu/21kbos.pdf>).

Вищезазначений методичний посібник складається з чотирьох частин, кожна з яких є продовженням попередньої та скомпонована у вигляді запитань і відповідей. У *першій частині* міститься інформація, яка допоможе проаналізувати теоретичні та практичні підходи до освітнього середовища, визначити складові безпечного освітнього середовища. *Частина друга* покликана допомогти розібратись у тому, що таке КБОС, визначити його роль у навчально-виховному процесі, ризики та небезпеки, які виникають у процесі навчання, а також яким чином він допоможе шкільній громаді.

Повний алгоритм розроблення документа закладу освіти КБОС представлено у *третьому розділі*. Крім того, у ньому міститься інформація, яка стосується питань структури, ролі навчання шкільної громади: учнів, батьків, працівників закладу, як важливого складового елементу алгоритма розроблення КБОС. Актуальним питанням моніторингу положень КБОС присвячено *четвертий розділ* рекомендацій. У додатках містяться приклади вже розроблених документів, авторами яких є польські колеги. У *методичних рекомендаціях* міститься глосарій термінів і понять, які стануть у нагоді для кращого розуміння положень документа.

Розв'язати проблему насильства щодо неповнолітніх можна тільки у разі спільної роботи педагогів, батьків і всіх дорослих, які так чи інакше

РОЗДІЛ ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

причетні до виховання дітей. Метою діяльності щодо нівелювання наслідків насильства є не заміна або усунення батьків, які не в змозі нести відповідальність за виховання своїх дітей, а допомога сім'ї у відновленні або формуванні здатності до такої діяльності. Важлива також активна позиція усіх учасників і те, який внесок робить кожен педагог, дитина, батьки у реалізацію плану дій з попередження насильства.

Використані ресурси

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України [Електронний ресурс] : затверджений Верховною Радою України від 07.12.2017. № 2229-VIII. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами : наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>.

3. Про використання в освітній діяльності листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству» [Електронний ресурс]. – (режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/05/21/lyst-mon-vid-18-05-2018-1-11-5480-metodychni-rekomendatsiji-schodo-zapobihannya-ta-protydiji-nasylstvu/>)

4. Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей : лист МОН України від 30.10.2018 № 1/9-656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1PU6kXEiObtVgUSF0ei5hGpWnYWb5TsD0/view>.

Інформаційно-методичний збірник
Листопад, 2018

Спеціалізоване педагогічне видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Відповідальна за випуск: О. В. Матушевська
Редагування: О.В. Матушевська, О.Ю.Ткач
Комп'ютерне макетування: О.Ю.Ткач, О.В. Касянчук

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4830 від 14.01.2015 р.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 424 від 20.12.1999 р.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел. (04463) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: Kyiv_academy@ukr.net
<https://kristti.com.ua/>